

KINNITATUD:
MTÜ Ilmapuu Waldorflasteaia Üldkogul
Tallinnas 02.04.2012

ILMAPUU WALDORFLASTEAI
ÕPPEKAVA

TALLINN
2012

SISUKORD

Table of Contents

1. ÕPPEKAVA ÜLDOSA	3
1.1. SISSEJUHATUS	3
1.2. LASTEASUTUSE ERIPÄRA	3
1.3. ÕPIKÄSITUS	4
2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA PÕHIMÕTTED	5
2.1. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID	5
2.2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE PÕHIMÕTTED	5
3. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS	7
3.1. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KAVANDAMINE	7
3.1.1. AASTARÜTM	8
3.1.2. NÄDALARÜTM	11
3.1.3. PÄEVARÜTM	12
4.1. MÄNGUOSKUSED	14
4.2. TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED	14
4.3. SOTSIAALSED OSKUSED	15
4.4. ENESEKOHASED OSKUSED	15
5. VALDKONDADE ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA SISU NING LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED	16
5.1. VALDKOND MINA JA KESKKOND	16
5.2. VALDKOND KEEL JA KÕNE	20
5.3. VALDKOND EESTI KEEL KUI TEINE KEEL	22
5.4. VALDKOND MATEMAATIKA	23
5.5. VALDKOND KUNST	25
5.6. VALDKOND MUUSIKA	27
5.7. VALDKOND LIIKUMINE	28
6. LAPSE ARENGU ANALÜÜSIMISE JA HINDAMISE PÕHIMÕTTED NING KORRALDUS	31
6.1. LASTE KOOLIKÜPSUSE HINDAMINE	32
7. ERIVAJADUSTEGA LAPSE ARENGU TOETAMISE PÕHIMÕTTED NING KORRALDUS	34
8. KOOSTÖÖ	35
8.1. KOOSTÖÖ LAPSEVANEMATEGA	35
8.2. ÕPETAJATEVAHELINE KOOSTÖÖ	36
10. ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD	37
LISA 1. LASTE ELUTINGIMUSED TÄNAPÄEVAL	38
JA KUIDAS NENDEGA LASTEAIAS ARVESTATAKSE	38
LISA 2. LAPS KUI MEELELINE, RÜTMILINE JA MATKIV OLEND	40
LISA 3. KUUEAASTASED LAPPED LASTEAIAS	44
LISA 4. KOOLIVALMIDUSKAART	47

1. ÖPPEKAVA ÜLDOSA

1.1. SISSEJUHATUS

Eralasteaed Ilmapuu Waldorflasteaed alustas tegevust 2010. a. novembris, MTÜ Meelespea Waldorflasteaia 3 ja 4 rühmana, nime all Tuulemaa Waldorflasteaed.

Lasteaia omanikuks oli aastatel 2010 MTÜ Haridus- ja Kultuuriselts Meelespea, milline loodi 1997. a. algul Tallinnas waldorfpedagoogikat pooldavate lapsevanemate initsiatiivil. Seoses MTÜ HKS Meelespea jagunemisega on Meelespea Waldorflasteaia omanikuks alates 2011 MTÜ Meelespea Waldorflasteaed.

Esimesel õppeaastal töötas Tuulemaa Waldorflasteaia üks liitühm 20 lapsega. Kuna lapsevanemate huvi waldorfpedagoogika vastu oli suur ning kõiki soovijaid üks rühm ära mahutada ei suutnud, avasime järgmise õppeaasta eel ka teise rühma. Nii tegutsebki alates 2011. a. septembrist meie lasteaia kaks liitühma kokku 40 lapsega vanuses 3-7 eluaastat.

1.2. LASTEASUTUSE ERIPÄRA

Waldorflasteaed on lapsele justkui teine kodu, kus tegutsevad head eeskujuga andvad täiskasvanud, keda matkida, ning erinevas vanuses lapsed, kes saavad omavahel suhelda, üksteiselt õppida ja üksteist aidata.

Waldorflasteaia töö aluseks on Rudolf Steiner'i (1861-1925) poolt välja töötatud inimeseõpetusele toetuv waldorfpedagoogika. Selle järgi on lapse arengu esimesele suurele etapile, sünnist kuni seitsmenda eluaastani, iseloomulik eeskätt kiireima kehalise arengu protsess, mille vältel toimub lapse keha siseorganite vormumine. Seda protsessi mõjutab suuresti ümbrus, milles laps viibib, kuna väikese lapse elamused ja teadvus sõltuvad ümbritsevast reaalsusest saadud muljetest.

Seepärast on lapse kasvukeskkond meie lasteaia kujundatud nii, et:

- laps saab kogeda mõtestatud ja arusaadavaid tegevusi, neid läbi elada, järele aimata ja mõista - nii õpib laps oma vanusest sõltuvalt tundma mitmesuguseid tegevusalasid, need jõuavad näitlikult laste meeltesse, ning ühtlasi arenevad seoses elamuste ja tegudega lapse intelligentsus ja arusaamine maailmast;
- lapse taju, kujundusjõude ja hinge arengut edendame kunstiliste tegevustega (lihtne maalimine ja voolimine, laulmine, ringmängud, liikumine);
- mängumaterjali rõhutatult lihtsa kujundusega ergutame lapse sisemist aktiivsust kujutlemisel ja kujundavas tegevuses;
- vabalt mängides ja koostegevuses teiste lastega õpib laps individuaalselt kasutama omandatud võimeid (intelligentsus, fantaasia, tajumine, käteosavus jms);
- jutustuste ja instseneeritud mängude (nt muinasjutulavastused) abil omandavad lapsed rikkaliku kõnekeele – nii kujundame liikumise ja žestide keele abil välja lapse tajumis- ja mõistmisvõime;
- õpetaja eeskujuga läbi omandab laps oma elamustes ja tegudes moraalsed kvaliteedid – nii seob laps end moraalsusega, ilma et see mõjuks talle reeglite ja eeskirjadena väljastpoolt piiravalt.

Waldorflasteaiaõpetaja ülesandeks on olla oma igapäevase aktiivse mõtestatud tegevusega lastele matkimisvääreks eeskujuks, ergutades sel moel laste õppimist. Samuti on õpetaja ülesandeks märgata iga lapse individuaalsust ning seda suure südamesoojusega kaitsta ja toetada.

1.3. ÕPIKÄSITUS

Koolieelse lasteasutuse riikliku õppekava järgi on õppimine elukestev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms ning nendevahelistes seostes. Laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu.

Waldorfpedagoogika rajaja R. Steiner on öelnud, et inimene on täiskasvanuna oma tegevuses vaba ja iseseisev, kui ta on lapsepõlves saanud piisavalt palju jälgendada mõtestatud tegevusi. Seetõttu kujundamegi me waldorflasteaias lastele õppimiseks rõõmsameelse, kaasaelamist ja jälgendamist võimaldava igapäevaelu.

Õppimisvõime eelduseks on **huvi**. Õpetaja ülesanne on äratada lastes huvi mitmekesiste tegevuste vastu ja lapsi neis tegevustes abistada. Huvi tekib lastes aga ainult siis, kui õpetaja ise on oma tegevusest innustunud ja on lastele matkimisväärses eeskujuks.

Esimesel seitsmel eluaastal õpib laps maailma tundma seda kogedes ja teda ümbritsevaid inimesi matkides ning areneb keskkonnaga samastudes. Seetõttu on õppimise põhivormiks waldorflasteaias **matkimine**, mis esialgu on alateadlik, hiljem aga teadlik. Laps matkib seda, mida ta näeb ja kuuleb. Ümbruses tajutu mõjub lapse kehas vahetult, tahte osavõtuta, ja viib vastavate liigutuste, miimika ning tegevuseni. Niisugune matkiv õppimine varases eas mõjutab soodsalt lapse füüsilise keha organite arengut ja on tema kogu edasise arengu aluseks.

Waldorflasteaia õppe- ja kasvatustegevused on suures osas suunatud lapse **tahte kasvatus**ele, arvestades lapse koolieelse arenguperioodi vajadust tegutseda ja jälgendada. Seetõttu esitame nimetatud vanuses lapsele õppimismaterjali läbi lapse enese initsiatiivist lähtuva tegutsemise. Tegutsedes tekivad ja mitmekesistuvad lapse tunded; tunded kutsuvad esile mõtteid ja teadvustunud mõtteid saab kasutada igapäevaelus teadmistena.

Lapse **teadvus endast ja maailmast** areneb järk-järgult. Õppimise ja mõistete kujunemise protsess kulgeb väikelapsel suunaga **tahe**→**tunne**→**mõte**, mistõttu me esitamegi lastele kogu **õppe-kasvatustegevuse** abstraktsete mõistete asemel **tegevuse ja tunnete tasandil**.

Waldorflasteaias ei tegele me lapse **intellektuaalsete oskuste** arendamisega tavapärasel moel (lugema-, kirjutama- ja arvutamaõpetamisena), kuna waldorfpedagoogika ja antroposoofilise meditsiini aspektist ei ole see lasteaiaeaalisele lapsele eakohane. Selle asemel tegeleme me igapäevaselt ja mitmekülgset laste lugemis-, kirjutamis- ja arvutamisoskuse **alusoskute arendamisega**.

Lapse loomupärase matkimise seisukohast on **lasteaiaõpetajatel** oluline kasutada oma töös lastega lisaks autoriteedile ja teadmiste-oskuste vahendamisele ka oma **isiksuse mõju ja rütmi** kui töövahendit, distsiplineerijat, maailmaga tasakaalustajat ja lapsele turvatunde andjat.

Laste ealisi arenguvajadusi rahuldame waldorfpedagoogilistest põhimõtetest ja konkreetsest lapsest lähtudes. Õppe-kasvatustöö eesmärkide saavutamine laieneb waldorflasteaias lapse kogu lasteaiaeaale, mille jooksul **iga laps jõuab oma arengus kooliküpsuseni omal ajal ja viisil**.

2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA PÕHIMÕTTED

2.1. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID

Waldorflasteaias on õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärgiks arvestada ja toetada lapse harmoonilist arengut, tugevdada lapse elujõudu ja närvikava ning rikastada tema tundemaailma, mis on aluseks tema intellektuaalsele arengule, loomingulistele impulssidele, sotsiaalsele käitumisele ja tervislikele eelsoodumustele.

Sellest lähtuvalt on waldorflasteaias oluline:

- **luua ja säilitada turvaline keskkond**, kus lapsel on võimalus rahulikult tegutseda ning kus valitsevad kindlad rütmid;
- **arendada lapse mänguuskusi** ning anda aega ja ruumi lapse vabale mängule, kuna just vabas mängus kujunevad lapse õpivõimete alused;
- **luua lapsele mitmekülgsed võimalused liikumiseks**, kuna lasteaiaaegase lapse tervikliku arengu aluseks on tema kogu füüsilise keha (käte, jalgade ja keha) liikuvus ning õppiminegi toimub selles eas füüsilise keha kaudu; motoorne valmisolek omab suurt tähtsust ka lapse eneseusaldusele, sotsiaalsetele võimetele ja meelte arengule;
- **hoida ja arendada lapse meeli**, pidades seda silmas nii ruumikujunduses, lastega suhtlemisel kui ka erinevate õppe-kasvatustegevuste läbiviimisel;
- **pakkuda lapsele vaikuse- ja rahuelamusi**, kuna sageli on laste meeled muljetest ja ümbritsevast müra ülekoormatud;
- **luua lapsele õpikeskkond**, mis võimaldab tal matkides osaleda igapäevaste praktiliste toimingute läbiviimisel koos täiskasvanute ja eakaaslastega nii toas kui ka õues;
- **aidata kaasa lapse igapäevaste toimetulekuuskuste kujunemisele**, võimaldades tal osaleda erinevate kodutööde tegemisel, ilma milleta inimene elus hakkama ei saa;
- **toetada lapse positiivse ellusuhtumise ja enesehinnangu kujunemist**;
- **arvestada lapse individuaalsust ja ealisi iseärasusi**;
- **elada kooskõlas loodusega**, võimaldades lapsel kogeda aastaegade vaheldumise rütmi ning tähistades aastapähasid;
- **toetada lapse sisemist aktiivsust** nii, et laps hangiks teadmisi ja saaks kogemusi ümbritseva elu, looduse ja ühiskonnaähtuste kohta **oma loomuliku huvi ajel**;
- **soodustada lapse kujunemist** tahtejõuliseks, teiste suhtes avatuks ning teisi arvestavaks ja koostöövalmis inimeseks, kes käitub vastavalt üldtunnustatud käitumishinnangutele.

2.2. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE PÕHIMÕTTED

- Oleme seisukohal, et **lasteaed peaks olema lapsele justkui kodu**, kus tegutsevad üheskoos usaldusväärsed täiskasvanud ja erinevas vanuses lapsed.
- Peame oluliseks, et **lasteaiarühmas on koos nimelt erivanuselised lapsed**, kuna nii saavad väiksemad lapsed õppida suurematelt, suuremad aga võivad kogeda, mida tähendab olla vanem ja targem. Häid sotsiaalseid kogemusi võimaldab lastele ka erinevast rahvusest ning erivajadustega lastega ühes rühmas koosolemine.

- **Õppe- ja kasvatustegevus meie lasteaias on lapsekeskne:** selleks loome lasteaias harmoneerivalt mõjuva, täisväärtuslikke meelteelamusi pakkuva, laste arengut ja sotsialiseerumist soodustava **kasvukeskkonna**, milles on turvatunnet, hingesoojust ja rõõmsat tegutsemislusti. **Füüsiline keskkond moodustub looduslikust materjalist** valmistatud mööblist ja mänguasjadest, naturaalistest häältest, kaunitest värvidest ja vormidest, kuna kokkupuude ehtsa ja puhtaga aitab äratada lastes loovuse; **emotsionaalse õhkkonna kujundab õpetaja isiksus.**
- **Laste vaimse turvalisuse ja eduelamused tagame õpetajate emotsionaalse soojuse ja positiivsusega.**
- Laste hinge arendamisel peame oluliseks **laste ümbritsemist positiivsete hingeliste omadustega**, nagu aupaklikkus, imestus ja tänulikkus. Selleks loob lasteaiaõpetaja õppe- ja kasvatustegevuses situatsioone, mis juhivad lapse positiivsete, intensiivsete elamuste ja vaimustatud tegevuseni nii üksi kui ka koos teistega; situatsioone, mis toidavad nii lapse füüsilist kui ka psüühilist arengut ja elurõõmu.
- **Ainult täiskasvanult õpib laps elu** - seepärast teevad õpetajad kõiki eluks vajalikke tegevusi rühmas koos lastega, võimaldades neil läbi elada maailma seaduspärasusi ning kogeda põhjusi ja tagajärgi.
- Esimesel seitsmel eluaastal **laps õpib ka inimeseks olemist täiskasvanult** tema eeskuju jäljendamise kaudu, mistõttu pedagoogilised nõuded on waldorflasteaias suunatud eelkõige õpetajatele.
- **Oluline on õpetajatevaheline koostöö.**
- Õppe-kasvatustegevuses kasutame **aasta-, kuu-, nädala- ja päevarütmi kui kandvat pedagoogilist printsiipi**, mis aitab luua lapses turvatunnet ning mõista aja kulgu.
- **Väga oluliseks peame laste vaba mängu**, kus laps kasutab kõike, mida ta oskab ja teab, ent kus tekib ka vajadus uute teadmiste järele, kujuneb välja keskendumisvõime, omaalgatus ja tegutsemisjulgus.
- **Kanname hoolt laste tervise eest**, jälgides, et lasteaia päevakava oleks rütmiline ning toit tervislik ja võimalikult puhas säilitusainetest. Õues käime iga ilmaga ja õuesoleku aeg on võimalikult pikk. Õuemänguvahendid on füüsilist arengut ergutavad, võimaldades laste liikumisvajaduse mitmekülgset rahuldamist.
- Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas esitatud **7 õppevaldkonda** (mina ja keskkond, keel ja kõne, eesti keel kui teine keel, matemaatika, kunst, muusika, liikumine) **käsitleme lasteaia igapäevategevustesse põimituna**. Lapse viimasel lasteaia-aastal pöörame peamist tähelepanu lapse kooliküpsusele ja teeme selles osas koostööd lapse vanemate ja lasteaia-arstiga.
- Õppe- ja kasvatustegevustes **arvestame laste rahvuslikke, vanuselisi ja individuaalseid iseärasusi.**
- **Väärtustame Eesti kultuuritraditsioone**, järgides eesti rahvakalendri tähtpäevi ja vanu kombeid, ning **arvestame ka teiste kultuuride eripäraga.**
- **Meie lasteaia tegevus on lapse perekonnale avatud.** Lapse igakülgse arengu toetamiseks **teeme lapse vanematega koostööd**, mis lähtub konkreetsest lapsest.
- Kogu lasteaia tervikliku õppe- ja kasvatustegevusega **toetame lapse individuaalsuse arengut tema harmooniliselt kujunevas kehas, eesmärgiga saavutada lapse lasteaia lõpetamisel kooliküpsus.**

3. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KORRALDUS

Õppeaasta on periood ajavahemikus 01. septembrist kuni 31. augustini, mille vältel toimub õppe- ja kasvatustegevus meie lasteaias. Sügisel, talvel ja kevadel viime õppekasvatustegevusi läbi nii sise- kui ka välistingimustes. Suveperioodil viibime ja tegutseme aga koos lastega võimalikult palju vabas looduses. Õppeaasta jooksul on kaks vaheaega – jõuluvaheaeg ja suvevaheaeg. Õppe- ja kasvatustegevus toimub meie lasteaias käesoleva õppekava alusel eesti keeles.

Lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse läbiviimist kajastavaks dokumendiks on õppe- ja kasvatustegevuse päevik 3–7-aastaste laste rühmale. Nummerdatud lehekülgedega päeviku kinnitab lasteaia direktor oma allkirjaga päeviku viimasel leheküljel õppeaasta algul. Päevik on igale rühmale üheks õppeaastaks ja seda täidetakse kogu õppeaasta vältel.

Lapse vastuvõtmine Ilmapuu Waldorflasteaeda toimub lapsevanema kirjaliku avalduse alusel vaba lasteaiakoha olemasolul vastavalt meie lasteaia „Laste lasteaeda vastuvõtmise korrale”. Lasteaia ja lapsevanema õigused, kohustused ja vastutuse lapsevanema lapsele Eesti Vabariigis kehtivatele nõudmistele vastava hoiu ja alushariduse omandamise kohta sätestame lasteaia ja lapsevanema vahelises kirjalikus lepingus, millise sõlmime iga uue õppeaasta eel.

Meie lasteaias võib käia teiste hulgas ka mõni erivajadustega laps, juhul kui meie lasteaia tingimused ja töökorraldus sobivad konkreetse lapse arengu toetamiseks. Erivajadustega lapse arengu toetamise põhimõtted ja korraldus meie lasteaias on sätestatud käesoleva õppekava 7. peatükis.

Lapsele, kelle kodune keel ei ole eesti keel, tagame eesti keele õppe lasteaias lõimitud tegevuste kaudu vastavalt käesoleva õppekava punktis 5.3. sätestatule.

Lasteaia lõpetamise aluseks on jooksval aastal koolimineva lapse arengu vastavus käesoleva õppekava punktides 4, 5 ja 6.1. sätestatud kooliküpsuse kriteeriumidele sama aasta kevadel. Lapse arengueärasuste või tervisliku seisundi tõttu taotleme põhjendatud vajadusel konkreetsele lapsele koostöös tema vanematega koolimineku pikendust.

3.1. ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE KAVANDAMINE

Elu põhineb erinevatel rütmidel ja nii ka töökorraldus meie lasteaias. Väikesel lapsel puudub veel arusaamine ajast - tema maailm hakkab liigenduma rütmi kaudu. Tegevuste kindel korrapärane järgnevus annab ajale mõõdu, tekitab mäletamise ja ootuse. Seetõttu juhindume waldorflasteaias õppe- ja kasvatustegevuse korraldamisel aastaegade vaheldumise rütmist, rahvakalendri tähtpäevadest ja kristlikest pühadest.

Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel peame silmas aasta-, kuu-, nädala- ja päevarütmi. Aastaaegade vaheldumise, erinevate tähtpäevade ning pühadega haakuvad kalendrikuude peateemad ja jaotuvad nädalateemad, millest sõltuvalt valime muinasjutud, liisu- ja rütmisalmid, sõrmemängud, laulud, tantsud, luuletused, ringmängud, töötegevused jne.

3.1.1. AASTARÜTM

Aastarütm annab lapsele kogemuse aastaegade vaheldumisest looduses ning inimeste tegevustest erinevatel aastaegadel. Ühed ja samad teemad korduvad aastast aastasse, laps aga võtab nende sisu igal vanuseastmel vastu erinevalt. Mitmeid aastaid samas rühmas käinud laps tunneb aastaegade seonduvad tegevused tuttavatena ära, rõõmustab mäletamise üle ja märkab, et ta muutub tegutsemisel iga aastaga osavamaks. Samuti aitab kindla aastarütmi järgimine kujundada lapsel ajas orienteerumist. Näiteks laternate meisterdamine lasteaias meenutab lapsele Laternapidu novembris ja et sellele järgnevad varsti Jõulud. Laps mäletab ja oskab laternat juba ise teha ning saab väiksematele lastele seejuures abiks olla. Kordused loovad ka olukorra, kus laps ei pea midagi ära õppima üks kord ja alaliseks, vaid igal aastal pisut.

Aasta kõrgpunktideks on pühad, pühadeks valmistumine ja nende tähistamine ühise peoga. Peod annavad lapsele erilise teadlikkuse elust, kus kordub minevik, aga alati luuakse ka midagi uut. Kogedes pühade ootust, ilu ja austustunnet, kasvatab see lapses võimet tunda neid tundeid ka täiskasvanuna.

Igal peol on kolm faasi: **ettevalmistus, pühitsemine ja järelkaja**. Ettevalmistustes ja peo läbiviimisel juhivad täiskasvanud koostööd lastega. Järelkaja eest hoolitsevad lapsed tavaliselt ise. Kõik, mis ühe peoga seoses on toimunud, on järgmistel päevadel mõjuvaks inspiratsiooniallikaks laste tegevusele ja mängudele.

Aasta rütmiga on seotud ka **aastaegade laud**, mis markeerib ja toob esile erinevate aastaegade kvaliteedi. Selleks võib olla aknalaud, kirstukaas, kummut või mõni muu hästi nähtav koht ruumis. Aastaegade lauale kujundame väikese maastiku sellest, mida loodus meile erinevatel aegadel pakub. Selleks võib olla huvitav puuoks, ajatatud kevadlill, kalliskivi vms, mis äratav lastes imetust, imeltust ja aukartust looduse väikeste imede ees. Lapsed võivad ka ise oma aardeid sinna panna. Selline väike aastaegade laud on ruumis üheks rahulikuks paigaks, mis kutsub enda juures peatuma.

- Aastapühad ehk looduse pühad koos nendeks ettevalmistumise, nende tähistamise ja järelkajaga ongi meie lasteaia õppe- ja kasvatustegevuse aastaplaani aluseks. Aastapühad ja –peod, millega me läbime aastaringi, tugevdavad lapse elamusi, arusaamist aastarütmist ja looduses toimuvatest muutustest.

Waldorflasteaia **aastaplaan** koosneb järgmiste pühade tähistamisest:

- Mihklipäev ja Miikaelipidu
- Lõikuspüha
- Mardipäev, Laternapidu ja isadepäev
- Esimene advent ja adventispiraal
- Jõulupidu
- Kolmekuningapäev
- Vastlapäev
- Kevadpüha
- Emadepäev
- Suvepiknik ja kooliminejate pidu

Lasteaia aastapidudega saavad lapsed läbi elada kohalikke eesti rahvatraditsioone ja ka euroopa kultuuritraditsioone, mis loob lastele samuti aluse enda tundmiseks maailma kuuluvana. Peod ja nende ettevalmistamine annavad ka palju sotsiaalseid kogemusi.

Mihklipäev ja Miikaelipidu

Miikaeli püha on uue ajastu püha – julguse ja tahte kasvatamise püha. Miikael on valguse ingel. Selle püha teemaks on võitlus hea ja kurja, valguse ja pimeduse vahel, mida vahendame legendiga, kus vapper rüütel võitleb kurja lohega ja päästab ilusa ja hea printsessi. Miikaelipühale iseloomulikeks omadusteks on julgus, rüütellikkus ja tahtejõud, millest kantud jõulise karakteriga salme ja laule loeme-laulame peoks ettevalmistumise ajal. Lapsed saavad osa väikestest dramatiseeringutest, kus nad osalevad rüütli ja printsessi rollides. Suuremate lastega saab meisterdada ka puust mõõkasid ning võimaluse korral rauda sepistada. Miikaeli püha võiks olla alati pisut erinev, nõudes julgust lisada selle tähistamise igal aastal midagi uut. On oluline, et lapsed saaksid kogeda täiskasvanutes julgust ja jõudu, ning seda muu hulgas ka hääles.

Lõikuspüha

Sel sügisel päeval oleme tänulikud Ema Maale selle eest, mis ta meile on andnud. Iga laps toob siis lasteaeda kaasa loodusande – ploome, õunu, porgandeid jmt, mis pannakse ühiselt lauale. Eelnevalt kogutud viljapeadest väljatoksitud terad on peeneks jahvatatud, leivataignasse pandud ning seejärel on leib küpsetatud. Tore on teha ka võid ja seda siis leivale määrada. On oluline, et lapsed kogeksid end protsessis osalistena. Vajalik on ettekujutus sellest, kuidas midagi saadakse ja kui palju tööd selleks teha tuleb. Lõikuspüha meeleoluks on rõõm aia- ja põllutööst, mis meile hea saagi kindlustas, ja tänutunne toidu eest. Ka lõikuspüha-aja lood ja laulud on vastavateemalised.

Mardipäev, Laternapidu ja isadepäev

Mardipäeva tähistame eesti rahvatraditsioonile omase marti-jooksmisega, millele eelneb mardilaulude õppimine ja kostümeerimine. Laternapeoga tähistame Püha Martini päeva, mis tuleneb Euroopa kultuuripärandist. Selle peo aluseks on legend Pühast Martinist, kes pimedal ja külmal sügisõhtul andis poole oma mantlist kerjusele. Iseloomuomadusteks, mida sel ajal rõhutame, on heasüdamlikkus, halastus ja abivalmidus. Lapsed meisterdavad endile laternad ning pimedal sügisõhtul teeme koos laste ja nende vanematega õues laternalgel jalutuskäigu, laulame ja jagame küpsetisi. Sel peol peame heade soovidega meeles ka meie laste tublisid isasid.

Esimene advent ja adventispiraal

Jõuluaja algust tähistame adventispiraaliga – peoga, millega soovime äratada nii laste, vanemate kui ka õpetajate hinges hardust ning tekitada jõuluootust. Peo ettevalmistusena on suure ruumi põrandale laotud kuuseokstest spiraalvorm. Lapsed tulevad koos vanematega hämarasse ruumi, kus spiraali keskel põleb üks küünal. On väga vaikne. Õpetaja jutustab küünlavalgel adventijutu, seejärel kõlab vaikne muusika. Lapsed saavad punase õuna, milles on veel süütamata küünal, kõnnivad ükshaaval vaikselt spiraali sisse, kus süütavad oma küünla, saades sel moel oma esimese jõuluvalguse, mille nad spiraalist välja kõndides endaga kaasa kannavad. Kui kõik on oma küünlad süüdanud, särab ruum valgusest, lauldakse viimane laul ning kõik lahkuvad peolt muusika saatel, saades maiustuseks kaasa eeloleva jõuluaja esimese piparkoogi. Sellest peost jääb osasaanute südameisse soe mälestus vaikusest, valgusest ja kaunist muusikast.

Jõulupidu

Peale adventispiraali jätkuvad jõuluettevalmistused. Jõulurõõmu ja -ootuse äratame läbi Maria-lugude, mängime jõulumänge, laulame jõululaule, valmistame kingitusi ja mesilasvahast küünlaid, meisterdame kaarte ja kuusekaunistusi, küpsetame piparkooge ning jõulupeoks toome tuppä jõulukuuse. Õpetajad aga seavad aastaegade lauale talli ja sõime koos Maria, Joosepi, karjuste ja lammastega ning talli kohale jõuluingli.

Jõulupeol on meie lasteaia oluline hingesoojus, armastus ja rõõm koosolemise, mitte kingitustejaht. Peo eel käime ühiselt metsloomi söötmas, kaunistame kuuse omavalmistatud ehetega ja katame pidulaua. Õhtusel peol laulame ja tantsime koos laste ja vanematega, kuulame jõulujuttu ja saame osa jõluetendusest. Nii saavad lapsed koos oma pere ja lasteaiaõpradega rõõmustada saabuvate jõulupühade üle.

Kolmekuningapäev

Kui lapsed uuel aastal taas lasteaeda tulevad, on aastaaegade laual sõimes jõululapsuke ning sõime juures kolm Hommikumaa kuningat. Kolmekuningapäeval, millega lõpeb jõuluaeg, saavad lapsed lasteaia osa kolmekuningamängust. Soojus ja armastus, mis jõuluajal hinges sündis, täidab meie päevi alanud uuel aastal.

Vastlapäev

Tore on tähistada vastlapäeva vurrimeisterdamise, liulaskmise ning oasupi ja omavalmistatud vastlakuklite söömisega. Lapsed on täis tegutsemislusti ja see ongi meeleolu varakevades, kus talve selgroog on murtud. Vahva on teha ka karnevali ja kostüümis kellegi teise rolli sisse elada.

Kevadpühad

Kevadine looduse ärkamine, muutumine, uue elu tärkamine ja kasvamine on meeleolud, mida me koos lastega seemneid külvates ja taimi istutades läbi elame. Suurpuhastus annab lasteaiale värskust, esimesed kevadlilled rõõmustavad südant, mulda külvatud seemnest kasvab taim – kas pole see ime! Tähelepanu keskmes on avastamisrõõm. Peole, kus otsitakse loodusest pühadeüllatust, eelneb loomulikult tubade kaunistamine, pidusöökide valmistamine, munade värvimine jne. Laulud, lood ja tantsud on kõik kevademeeleolust.

Emadepäev

Armsal ja südamlikul emadepäevapeol austame koos peredega ühiselt lauldes ja tantsides oma lasteaia laste kalleid emasid. Lastepoolt hoolega valmistatud kingitused ja pidusöök rõõmustavad emade südameid.

Suvepiknik ja kooliminejate pidu

Enne suvepuhkusele minekut on tore koos peredega sõita loodusesse piknikule, olla koos kõigi sõpradega suvises päikesevalguses, lillilõhnas ja linnulaulus, süüa, laulda, mängida ja aaret otsida. Sellel peol on peatähelepanu pööratud kooliminevatele lastele, kes saavad siin oma julgust ja oskusi tõeliselt proovile panna.

Aastaaegadega on seotud ka lasteaia igapäevatoimetused, mis on aluseks ka laulude-lugude teemavalikul. Mõnuses õhkkonnas ühiselt töötades ja mängides õpivad lapsed ja täiskasvanud tundma üksteise erinevaid külgi. Nii suureneb laste usaldus, laienes pereringist väljapoole, ning nad saavad tunda end tähtsa osana selles suures maailmas, kus me elame.

Võimalikud tegevused sügisel on:

- aiatööd, saagi koristamine, hoidiste valmistamine;
- metsa-andide kogumine;
- viljapeksmine, jahu jahvatamine;
- loodusest mänguks kastanite, tammetõrude jmt korjamine;
- sügiseseid tööd aias: kaevamine, riisumine;
- lillesibulate mahapanemine;
- laternapeoks valmistamine: laternate meistrdamine, lavastuse ettevalmistamine;

talvel:

- mänguasjade valmistamine;
- villatööd, õmblemine;
- loomade ja lindude toitmine talvel;
- suurpuhastus;
- ettevalmistused jõulupeoks: küünalde, piparkookide, kaartide jmt valmistamine;
- puutöö;
- kelgutamine;

kevad:

- suurpuhastus;
- kevadpühadeks valmistumine: muru külvamine, ruumide kaunistamine;
- seemnete külvamine ja taimede kasvatamine;
- aiatööd, riisumine;

suvel:

- aiatööd, taimede istutamine, lillepeenarde hooldamine,
- pesupesemine;
- mänguasjade kokkupakkimine,
- ettevalmistused kooliminejate peoks.

3.1.2. NÄDALARÜTM

Meie lasteaias on igal nädalapäeval kindel tegevus, millest kujuneb nädalarütm. Ajaarvamine päevade kaupa saab võimalikuks, kui konkreetseid tegevusi korratakse aasta vältel samadel päevadel. Hea on koostada ka toidumenüü nii, et igal nädalapäeval on kindel toit. Siis õpivad lapsed ka „kõhuga“ nädalapäevi tundma.

Samuti toimib nädalarütm igapäevases muinasjuttude jutustamises. Vähemalt ühe nädala jooksul sõna-sõnalt jutustatud jutt annab lapsele võimaluse põhjalikult sellesse süveneda ja kaasa elada ning arendab keelt ja kõnet, empaatiavõimet jm. Lisaks tajuvad väikesed lapsed kordustes turvatunnet, mitte igavust.

Tegevused nädalapäevadel:

esmaspäev - lavastus
teisipäev - jalutuskäik
kolmapäev - meisterdamine
neljapäev - maalimine / voolimine
reede - toiduvalmistamine, küpsetamine

Lavastus on väike nukuteater lauanukkudega muinasjutu põhjal, mida lapsed nädala või paari vältel on kuulanud. Tavapärast esitavad etenduse lastele õpetajad, kuid aeg-ajalt saavad neis osaleda ka suuremad lapsed. Lavastusepäev on alati oodatud ja annab lastele mängudeks inspiratsiooni.

Jalutuskäigud loodusesse, lasteaiast kaugemale avardavad laste silmaringi, võimaldavad jälgida looduses toimuvaid muutusi, arendavad orienteerumisoskust, võimet sihipäraselt liikuda, püsivust, vastupidavust ja teistega arvestamist. Kokkuvõttes on üks matk koolieelikule üpris pingutav ülesanne. Eriti armastatud on ühised joogi- ja söögipausid looduses. Tore on ka vahel koos vanematega matkata ja teha ühiseid väljasõite.

Meisterdamine ja voolimine on lisaks loovuse ja tegutsemislusti ergutajatena ka väga head peenmotoorika arendajad. Samuti toidavad need tegevused laste fantaasiat ja annavad loomisrõõmu.

Me meisterdame looduslikust materjalist vastavalt aastaegadele. Samuti teeme pidude ettevalmistamisel vastavalt vajadusele erinevaid papi- ja paberitöid. Meisterdada saab ka lõngast, tekstiilist, villast. Tulemuseks peaks olema ilus ja kasutamiskõlblik asi.

Voolime värvilisest mesilasvahast, mis on soe ja annab väikestele lastele ka soojust. Voolimise puhul ei pea me lasteaiaaas oluliseks töö tulemust, vaid protsessi.

Maalimine puudutab laste hingekeeli ja tasakaalustab emotsioone. Me maalime niiskele paberile vesivärvilahustega, kasutades kolme põhivärvi – kollast, punast ja sinist. Väikesel lapsel laseme maalida vabalt, nagu ta soovib, ilma etteantud teemata, võimaldades tal tunda rõõmu värvide liikumisest ja kokkusulamisest ning avastada uusi värvitoone. Õpetaja ise maalib aga lapse kõrval, olles talle eeskujuks. 6aastased lapsed võivad maalimisel saada juba kindlaid ülesandeid, näiteks maalida pilt muinasjutust. Kuna ka maalimise puhul on oluline protsess, mitte tulemus, siis me laste maale hiljem teistele vaatamiseks näitusele ei pane. Küll aga dateerime maalid, kogume kokku ja kasutame lapse arengu hindamisel.

Toiduvalmistamise päeval saavad lapsed aedvilja tükeldada ja riivida ning salatit segada. **Küpsetamine** algab ühiselt taina valmistamisega. Kerkinud tainast pätsime ja küpsetame koos lastega laulu saatel kakukesed, millised me peale suppi magustoiduks ära sööme.

3.1.3. PÄEVARÜTM

Meie lasteaia päevarütm järgib lapse kogu olemuse avardumise ja kokkutõmbumise rütmilisust, mis on võrreldav inimese sisse- ja väljahingamisega. Selles rütmis imiteerivad lapsed vabalt oma õpetajat: laste sisemisest aktiivsusest tekkinud vaba mäng vaheldub õpetaja poolt algatatud ühistegevustega, nagu hommikuring, laulumängud, muinasjutu jutustamine, maalimine jne. Ühistegevusi võib võrdsustada sissehingamisega ning vaba mängu väljahingamisega, kusjuures ühistegevused on sisutihedad, kuid mitte pikaajalised. Et kujuneks välja kindel päevarütm, kordame samu päevategevusi iga päev samas järjestuses. Nii kogeb laps äratundmisrõõmu ja rahu, mis on esimesteks tingimusteks tema normaalsel arenemisel.

Hommikul valmistavad õpetajad lasteaiaruumi laste saabumisajaks ette, nii et seal jätkuks igale lapsele tegevust ja hingesoojust. Õpetaja võib tervitada lapsi kättpidi, aga piisab ka silmavaatamisest, et laps tajuks õpetaja isiksust. Lapsed tulevad lasteaeda erinevalt ja ka kohanevad erinevalt. Hea võimaluse selleks loob päeva algus **vaba mänguga**, mis annab võimaluse sujuvaks kohanemiseks ka lastele, kes soovivad märkamatult rühma sulanduda. Mõnikord on õpetajal hea mängutoas istudes teha mõnda rahulikku kodust näputööd. Lapsed, kes vajavad enam rahu ja turvalisust, saavad siis tulla natukeseks õpetaja kõrvale või sülle istuma.

Vaba mängu ajal lasteaias teeb õpetaja nagu emagi koduseid toimetusi: peseb, triigib, õmbleb, teeb süüa, koristab enda järelt jmt. Lapsed, kes soovivad, tegutsevad siis koos õpetajaga. 6aastastele lastele võib anda ka ülesandeid, mis on neile ühtlasi aukohustusteks - nemad on ju rühmas kõige vanemad.

Lapse vaba mäng väljendab tema elujõude ja temperamenti, täidab täisväärtuslikult tema lapseõlve ning on aluseks tema loovusele ja kontsentratsioonivõimele ka täiskasvanueas. Eelkõige sünnivad lapse vabad mängud elust enesest. Lapse juuresolekul tehtud täiskasvanute tööd ja toimetused on lapse elujõududele esmaseks toiduks ning tema vaba mängu peamiseks ajendajaks. Alles teisena loovad lapsed mängu muinasjuttudest ja näidenditest.

Kui rühmas on südamlilik õhkkond, ei ole õpetajal vaja laste vaba mängu ajal korda pidada ega otseselt laste mängu sekkuda, sest mäng toimib iseenesest. Laste fantaasiast ja aktiivsest tegutsemisest kerkivad mängutoas laevad, kangastest majad, toolidest saavad kord mängulava nukkudele, kord hobused või onnid. Lapsed saavad sellest rõõmsa kogemuse: kõigest saab kõike!

Mänguaja lõppedes **koristame ühiselt mängutoa**. Lastele saab selgeks, et igal tegemisel on oma aeg ja igal asjal on oma koht. Õpetaja on siis taas see, keda jäljendades ja kelle teotahtele toetudes lapsedki asju kokku kraamivad. Väike lauluke toetab siin ühelt tegevuselt teisele üleminekut.

Kui mängutuba on korda seatud, kogunevad lapsed koos õpetajatega ringi – algab **hommikuring**, milles laulud, salmid, liikumis- ja ringmängud järgivad aastarütmi. Kõige tähtsamad on siin ringmängud inimese tegevustest - lapsed saavad teha põllumehe tööliigutusi (külvata ja lõigata vilja), pagaritööd jmt. Kõige väiksematele lastele sobivad ringmängud, mis on seotud nende füüsilise keha tundmaõppimise ja selle eest hoolitsemisega (näiteks: nii me peseme hambaid, kammime juukseid), 4aastastele on eakohased ringmängud lihtsamatest töödest (näiteks nõudepesemisest), 6aastastele aga sepast, pagarist jt. Õpetajad koostavad hommikuringi kava rütmiliselt, nii et selles vahelduvad kuulamine ja kõnelemine, laul ja kõne, proosa ja luule, maas istumine, seismine ja liikumine ning liigutused ilma sõnadeta.

Kindel koht päevakavas on **kunstilistel tegevustel**, nagu maalimine, voolimine, meisterdamine jmt, millised kuuluvad ka nädalarütmi. Iga päeva lahutamatuks osaks on ka **vaba mäng õues**, mida võimaldame lastele iga ilmaga. Enne päevast puhkeajaga jutustame lastele paari nädala vältel iga päev üht ja sama **muinasjuttu**.

Päevakava

- 8.00 lasteaed avatakse, kogunemine, vaba mäng
- 8.30 hommikusöök
- 9.00 päevategevus, vaba mäng
- 10.00 hommikuring (laulud, salmid, ringmängud)
- 10.30 vaba mäng õues
- 12.00 lõunasöök
- 12.45 muinasjutt
- 13.00 puhkamisaeg
- 15.00 vaba mäng, käeline tegevus
- 15.45 õhtuode
- 16.15 vaba mäng toas või õues
- 18.00 lasteaed suletakse

Sujuval üleminekul ühelt tegevuselt teisele kasutame laste tähelepanu koondamiseks lihtsaid laulukesi, liisusalme, sõrme- või ringmänge, et üheskoos uut tegevust alustada.

4. 6-7AASTASE LAPSE EELDATAVAD ÜLDOSKUSED ÕPPEKAVA LÄBIMISEL

4.1. MÄNGUOSKUSED

Waldorflasteaias lähtume põhimõttest: mida rohkem on lapsel eelkoolieas võimalus areneda vabas fantaasiarikkas mängus, seda toetavas päeva-, nädala- ja aastarütmis ning kogeda mõtestatud tegevusi, seda tublim ja võimekam on ta edaspidi koolis teadmiste ja oskuste omandamisel. Seetõttu ongi waldorflasteaias põhitähelepanu suunatud lapse mänguoskuste arengule, ja seda eriti lapse vabas mängus. Lasteaias võimaldame lastele vabaks mänguks palju aega, kuna just vabas mängus õpib laps oma ümbruse kogemise kaudu tundma maailma ja ka iseennast.

On väga tähtis, et last ümbritsev keskkond, mänguasjad ja täiskasvanute tegevus innustaksid last vabas mängus tegutsema ja tegelikkust jäljendama talle sobival moel. Nii saavad lapses kujuneda huvi ümbruse vastu (laps kogeb ja muudab seda, proovib läbi erinevaid esemeid ja materjale, tegevusi ja käitumisi), kujutlusvõime, loovus, mõtlemine, tahe, süvenemisoskus, enesekindlus, julge tegutsemine ja sotsiaalsed oskused, millised on aluseks lapse edukale toimetulekule koolis ja edasises elus.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7aastane laps:

- 1) tunneb mängust rõõmu ja on suuteline mängule keskenduma;
- 2) rakendab mängudes loovalt oma kogemusi, teadmisi ja muljeid ümbritsevast maailmast;
- 3) algatab erinevaid mängu ja arendab mängude sisu;
- 4) täidab mängus erinevaid rolle;
- 5) järgib mängureegleid ja suudab tuttavate mängude reegleid teistele selgitada;
- 6) suudab mängu käigus probleeme lahendada ja jõuda mängukaaslastega kokkuleppele;
- 7) kasutab mängudes loovalt erinevaid vahendeid.

4.2. TUNNETUS- JA ÕPIOSKUSED

Tunnetusoskused on oskused tahtlikult juhtida oma tunnetusprotsesse - taju, tähelepanu, mälu, mõtlemist, emotsioone ja motivatsiooni.

Selleks, et lapse loov mõtlemine saaks vabalt välja areneda, võimaldame lastele lasteaias lisaks vabale mängule palju aega ka vabaks kujutavaks tegevuseks ja käsitööks, muinasjuttude kuulamiseks ning osavõtmiseks praktilistest tegevustest, mis arendavad muu hulgas ka loogilist mõtlemist.

Õpioskuste all mõistame lapse huvi õppimise vastu, soovi omandada uusi teadmisi ja oskusi ning uurida ja katsetada ümbritseva maailma nähtusi.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7aastane laps:

- 1) saab aru lihtsamatest seostest (hulk, põhjus, tagajärg);
- 2) saab kuuldust aru ja reageerib sellele vastavalt;
- 3) tegutseb sihipäraselt, on suuteline keskenduma;
- 4) kavandab ja korraldab oma igapäevategevusi ja viib alustatud tegevused üldjuhul lõpuni;
- 5) tegutseb uudes olukorras täiskasvanu juhiste järgi;
- 6) suhtub õppimisse positiivselt - tahab õppida, uurida, esitada küsimusi ja katsetada;

- 7) rühmitab esemeid ja nähtusi erinevate tunnuste alusel;
- 8) kasutab materjali meeldejätmiseks kordamist.

4.3. SOTSIAALSED OSKUSED

Sotsiaalsete oskuste all mõistame lapse oskust suhelda teiste laste ja täiskasvanutega, iseseisvust ja enesega toimetuleku oskusi, lapse kõlblist ja eetilist arengut.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7aastane laps:

- 1) püüab mõista teiste inimeste tundeid ning arvestada neid oma käitumises ja vestluses;
- 2) tahab ja oskab suhelda - tunneb huvi teiste vastu;
- 3) hoolib teistest inimestest, osutab abi ja küsib seda vajadusel ka ise;
- 4) oskab teistega arvestada ja teha koostööd;
- 5) loob sõprussuhteid;
- 6) saab aru oma-võõras-ühine tähendusest;
- 7) teeb vahet hea ja halva käitumise vahel;
- 8) mõistab, et inimesed võivad olla erinevad;
- 9) järgib kokkulepituid reegleid ja üldtunnustatud käitumisnorme;
- 10) selgitab oma seisukohti.

4.4. ENESEKOHASED OSKUSED

Enesekohaste oskuste all mõistame lapse suutlikkust eristada ja teadvustada oma oskusi, võimeid ja emotsioone ning juhtida oma käitumist.

Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel 6-7aastane laps:

- 1) suudab oma emotsioone kirjeldada ja neid sobival viisil väljendada;
- 2) kirjeldab enda häid omadusi ja oskusi;
- 3) oskab erinevates olukordades sobivalt käituda ning muudab oma käitumist vastavalt tagasisidele;
- 4) algatab mängu ja tegevusi;
- 5) tegutseb iseseisvalt;
- 6) saab hakkama eneseteenindamisega;
- 7) kasutab erinevaid vahendeid heaperemehelikult ja tegevuse lõppedes koristab enda järelt.

5. VALDKONDADE ÕPPE- JA KASVATUSTEGEVUSE EESMÄRGID JA SISU NING LAPSE ARENGU EELDATAVAD TULEMUSED

Õppe- ja kasvatustegevuse seob tervikuks lapse elust ja ümbritsevast keskkonnast tulenev temaatika. Valdkondade kaupa esitatud õppesisu ja -tegevuste lõimimisel lähtume üldõpetuslikust põhimõttest. Õppe- ja kasvatustegevuse kavandamisel ja korraldamisel lõimime järgmisi tegevusi: kuulamine, kõnelemine, vaatlemine, uurimine, loendamine, võrdlemine, arvutamine ning mitmesugused liikumis-, muusika- ja kunstitegevused.

Järgnevalt esitame meie lasteaia õppe- ja kasvatustegevuste eesmärgid ja sisu ning laste arengu eeldatavad tulemused lähtuvalt waldorfpedagoogika põhimõtetest järgmistes valdkondades:

- 1) mina ja keskkond;
- 2) keel ja kõne;
- 3) eesti keel kui teine keel;
- 4) matemaatika;
- 5) kunst;
- 6) muusika;
- 7) liikumine.

5.1. VALDKOND *MINA JA KESKKOND*

5.1.1. Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärkideks on, et laps:

- 1) märkab nähtusi ja muutusi looduses ning esitab küsimusi märgatu kohta;
- 2) väärtustab keskkonda hoidvat ja säästvat mõtteviisi;
- 3) omab ettekujutust oma minast ning enda ning teiste rollidest elukeskkonnas;
- 4) väärtustab Eesti rahvakultuurile omaseid traditsioone, teab, et on olemas erinevad kombed ja traditsioonid.

5.1.2. Valdkonna *Mina ja keskkond* sisu:

- 1) Looduskeskkond: taime- ja loomariik, muutumised looduses, elukeskkond, inimese mõju loodusele.
- 2) Tehiskeskkond: ehitised, kodutehnika, transport, jäätmed.
- 3) Sotsiaalne keskkond: mina, perekond ja sugulased, kodu, lasteaed, kool, ametid, elukutsed, töö, kodumaa, teised maad ja rahvad, tähtpäevad, pühad, kombed, üldinimlikud väärtused ja üldtunnustatud käitumisreeglid, suhtumine erinevustesse.
- 4) Tervis ja ohutus: tervise väärtustamine, hügieen, hammaste tervis, tervislik toitumine, inimkeha, ohutus ja turvalisus.
- 5) Liiklus ja turvalisus: jalakäija ohutu liiklemine, tänava ületamine, ülekäigukoht, valgusfoor, sõidukid, liiklusmärgid, turvavarustus.

Looduskeskkond

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- äratada huvi ümbritseva maailma vastu;
- tutvustada lapsele tema kodukoha loodust;
- õpetada tajuma elusorganismide ja keskkonna vahelisi suhteid ja seoseid ning tunnetama ennast osana loodusest;
- arendada lastes elu mõistmist, luua loogilisi seoseid ja äratada seeläbi mõtlemist;
- arendada lastes ökoloogilist mõtteviisi, kujundada säästlikku suhtumist loodusesse ning oskust hinnata inimtegevuse mõju ümbritsevale keskkonnale.

Tehiskeskkond

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- tutvustada lastele ümbritsevat tehiskeskkonda (ehitisi, kodutehnikat, transpordivahendeid);
- tutvustada lastele jäätmekäitlust.

Sotsiaalne keskkond

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- aidata lastel orienteeruda endas ja enda ümber;
- väärtustada rahvakalendri tähtpäevi nende tähistamise läbi;
- tutvustada lastele võimalikult palju töötegevusi, tehes neid rühmas koos lastega;
- tutvustada lastele erinevaid elukutseid;
- õpetada lapsi tundma oma õigusi ja kohustusi, et nad võiksid end tunda täisväärtuslike ühiskonnaliikmetena.

Tervis ja ohutus

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- arendada positiivset suhtumist oma tervisesse;
- anda lastele teadmisi tervisest ja õigest tervisekäitumisest;
- propageerida tervislikke eluviise.

Liiklus ja turvalisus

Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgid:

- õpetada lapsi orienteeruma liikluses;
- õpetada lapsi pöörama tähelepanu liikluses varitsevatele ohtudele.

Õpetaja ja laste ühistegevused:

- Toiduvalmistamine: aed- ja puuvilja puhastamine, tükeldamine, riivimine, salatite segamine ja jaotamine; taigna valmistamine, saiakeste küpsetamine.
- Viljatööd: viljapeks, erinevate teraviljade terade puhastamine ja jahvatamine, leiva küpsetamine.
- Koristamine: pühkimine, pesemine, tolmuvõtmine, akende pesu, suurpuhastus.
- Villatööd: villa kraasimine, värvilisest villast mänguasjade ja piltide viltimine.
- Lõngatööd: lõnga pesemine, värvimine, korrutamine, lõngast mänguasjade ja nukuriiete kudumine ja heegeldamine.
- Tekstiilitööd: mänguasjade ja nukuriiete õmblemine ja parandamine, kaltsuvaipade põimimine.
- Puutöö: okste saagimine, koorimine, puuklotside lihvimine, lihtsate mänguasjade valmistamine.
- Mänguasjade parandamine.
- Kevadised aiatööd: riisumine, kaevamine, seemnete külvamine, taimede ettekasvatamine ja istutamine, kastmine jne.
- Sügised aiatööd: lehtede riisumine, saagikoristus, seemnete korjamine, kaevamine.
- Toalilled eest hoolitsemine.
- Loomade eest hoolitsemine: talvel lindude söögimaja korrashoidmine, metsloomadele toidu viimine metsa või parki.
- Õpetaja ja laste omavaheline suhtlemine.
- Eneseteenindamine.
- Õppekäigud lasteaiast välja koos liiklemisega tänaval.

5.1.3. Nõuded õpetajale:

- huvituda lasteaias võimalikult paljude protsessilaadsete tegevuste läbiviimisest koos lastega;
- oma huviga innustada lapsi koos täiskasvanutega kaasa tegutsema;
- olla oma tegutsemise ja käitumisega lapsele matkimisväärseks eeskujuks.

Suhtumine inimestesse, julgus suhelda ja suhtlemisoskus kujunevad lapses täiskasvanu eeskuju toel. Eelarvamustevaba, avatud, lootusrikas ja tähelepanelik pedagoogi suhtumine igasse lapsesse ja vanemasse loob rühmas sõbraliku ja eeskuju andva õhkkonna.

Elukeskkonda meie ümber saab vahendada ainult praktiliselt. Seepärast viib õpetaja rühmas võimalikult palju töötegevusi läbi koos lastega. Kindlasti tuleb abi saamiseks ja koostööks pöörduda ka lapsevanemate poole, korraldada väljasõite jne.

Looduse ringkäigu vaatlemine ja aastaegadele vastavate tööde tegemine õues viib meid loodusele lähemale, õpetab märkama ja hoidma elu meie ümber. Oluline on meeles pidada, et ka lapse suhtumine loodusesse kujuneb teisi inimesi matkides.

Eneseteenindamine – riidessepanek, mänguasjade korrashoidmine, enda järelt koristamine, kätepesu, lauakombed jne kuuluvad lasteaias lapse igapäevaste tegevuste hulka, mis pidevalt harjutades kujunevad headeks harjumusteks kogu eluks. Seejuures on oluline ka abivajajaid märgata ja abistada.

5.1.4. Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel

Kuni 3 aastane laps:

- 1) osutada oma kehaosadele (pea, käed, jalad jne.)
- 2) oskab pesta käsi ja nägu;
- 3) tahab liikuda, turnida ja igati ennast proovile panna.

3-4 aastane laps:

- 1) oskab nimetada oma kehaosaid;
- 2) tunneb rõõmu liikumisest;
- 3) oskab pidada puhtust (WC kasutamine);
- 4) teab, et enne sööki ja pärast WC kasutamist on vaja pesta käsi;
- 5) suhtub täiskasvanu eeskujul hoidvalt loodusesse;
- 6) viskab oma prügi prügikasti;
- 7) oskab vajadusel rivis käia:

4-5 aastane laps:

- 1) oskab öelda oma nime, vanuse ja soo;
- 2) oskab kirjeldada oma perekonda;
- 3) oskab nimetada oma kehaosi ja miks neid vaja on;
- 4) aitab meelsasti täiskasvanut igapäevatöodes;
- 5) teab, miks on vaja visata prügi prügikasti;
- 6) aitab meelsasti kaasa aiatöödel (lehtede riisumine ja äravedu, prahi korjamine jne.);
- 7) teab, et õnnetuse korral tuleb täiskasvanult abi paluda;
- 8) tahab täiskasvanu eeskujul kanda helkurit ja teab, miks seda vaja on;
- 9) teab, et kõnnitee on jalakäijate jaoks, sõidutee autode jaoks.

5-6 aastane laps:

- 1) oskab öelda oma täisnime, vanuse, vanemate nimed;
- 2) nimetab oma kodu asukoha (linn, tänav);
- 3) teab oma , võõra ja ühise tähendust;
- 4) mõistab mängu- ja töökoha koristamise vajadust;
- 5) teab üldtuntud viisakusreegleid ja täidab neid täiskasvanu eeskujul meelsasti;
- 6) oskab ja julgeb väljendada oma tundeid;
- 7) tuleb iseseisvalt toime eneseteenindamisega;
- 8) oskab hoida puhtust looduses;
- 9) teab, kuidas sõiduteed ületada (ülekäigurajal ja fooriga);
- 10) oskab liigelda lastegrupis täiskasvanu juhendamisel;
- 11) teab helkuri ja kiivri vajalikkust liikluses.

6-7aastane laps:

- 1) tutvustab ja kirjeldab iseennast, enda omadusi, huvisid jms;
- 2) kirjeldab oma kodu, perekonda ja peretraditsioone;
- 3) nimetab ja kirjeldab erinevaid ameteid;
- 4) nimetab Eesti riiklikke sümboleid ja rahvatraditsioone;
- 5) mõistab, et inimesed on erinevad ja neil on erinevad vajadused;
- 6) oskab eristada igapäevaelus tervisele kasulikku ja kahjulikku;
- 7) julgeb keelduda (ühis)tegevusest, kui selles osalemine on teda ennast ja teisi kahjustav või ohtlik;
- 8) kirjeldab, kuidas ümbritsev keskkond ja inimeste käitumine võib mõjutada tervist;
- 9) järgib isikliku hügieeni nõudeid, sealhulgas hammaste hoidmist ja hooldamist;
- 10) suhtub ümbritsevasse keskkonda hoolivalt ning käitub seda säästvalt;
- 11) kirjeldab kodukoha loodust, tuntumaid taimi, seeni ja loomi;
- 12) kirjeldab loodust ja inimeste tegevusi erinevates ajatsüklites: ööpäev, nädal, aastaring;
- 13) selgitab, miks on valgus, temperatuur, vesi, muld ning õhk taimedele, loomadele ja inimestele tähtsad;
- 14) selgitab ilmastikunähtuste sõltuvust aastaegadest, öö ja päeva vaheldumisest;
- 15) mõistab ja märkab enda ja teiste tegevuse mõju ja tagajärgi keskkonnale;
- 16) kirjeldab võimalikke ohte kodus, veekogul, liikluses jm;
- 17) teab, kuidas jalakäijana ohutult liigelda ning jalgrattaga õuealal sõita.

5.2. VALDKOND KEEL JA KÕNE

5.2.1. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) tuleb toime igapäevases suhtlemises;
- 2) omandab grammatiliselt õige ja sõnavararikka eesti keele;
- 3) on võimeline vestlust algatama, julgelt suhtlema ja kuulama.

5.2.2. Valdkonna Keel ja kõne sisu:

- 1) keelekasutus: hääldamine, sõnavara, grammatika;
- 2) suhtlemine, jutustamine, kuulamine;
- 3) ettevalmistus lugemiseks-kirjutamiseks, muinasjutud, lastekirjandus.

Lasteaias arendame laste kõnet lõimituna paljudes tegevustes: vestlustes, jutustamisel, lavastustes, laulmisel, esinemisel, muinasjuttude kuulamisel, maalimisel, voolimisel, matkadel, olmetoimingutes, mängudes jm. Kõigis neis tegevustes arenevad laste keeletunnetus ja keelekasutus, rikastub sõnavara ning lisaks omandavad lapsed ka mitmesuguseid teadmisi ja oskusi.

Lapse keel ja kõne kujunevad ning arenevad ainult täiskasvanud inimeste kõne eeskujul. Seetõttu on keele omandamisel lastele erilise tähtsusega vahetu isiklik kontakt täiskasvanuga. Neid kahte tõsiasja silmas pidades korraldab lasteaiadõpetaja oma tööd lastega.

5.2.3. Nõuded õpetajale:

- olla eesti keele kõnelemisel lapsele eeskujuks veatu häälduse, õigete grammatiliste vormide ja lauseehituse kasutamisel ning sõnavara rikastamisel;
- kõne olgu rahulik ja hästi arusaadav, et lapsed saaksid end sellega siduda;
- lapsega rääkides tuleb temale pühenduda, teda osavõtlikult kuulata ja vastata kenasti lõpetatud lausetega;
- vältida tuleb üle rühma kõlavaid üldisi korraldusi;
- julgustada last väljendama oma tundeid ja mõtteid kõnes;
- kujundada lapses valmidust tulla toime igapäevasuhtluse algatajana, kuulajana, kaasvestlejana;
- muinasjutud, jutud, luuletused, laulud, lavastuste tekstid, liisusalmid jne olgu eakohased, kujutlusjõude äratavad ja keeleliselt kõrgel tasemel, vältides keele lihtsustamist;
- oma kõne arendamiseks on õpetajal soovitatav tegeleda kõnekujundusega.

Muinasjuttudel ja juttudel on kindel koht igas päevas. Need ehtsad rahvamuinasjutud, mida me lastele jutustame elavas sõnas, räägivad piltide kaudu muundumisest, äranõidumisest ja pääsemisest. Neis on kogu inimeseksolemise saladus ja elukäik. Mis on inimlik moraaliõpetus ilma moraali lugemata? See on toit lapse hingele oma sügavas tõepärasuses. Muinasjuttude valikul lähtume laste east ja aastaajast (näiteks sügisel "Möldri tütar", talvel "Tähetüdruk", "Emand Holle"; kevadel "Lumivalgeke", suvel "Punamütsike"). Me kordame üht muinasjuttu vähemalt ühe kuni kahe nädala vältel, sest mida kauem me üht ja sama muinasjuttu jutustame, seda kauem ja sügavamalt saavad lapsed sellesse sisse elada. Me jutustame elavalt, rahulikult hääletoonil, ilma dramatiseerimata. Elu kulgeb ja kõik sünnib muinasjuttus just nii nagu peab. Sõna-sõnalt samamoodi jutustatud jutt rikastab lapse hingeelu kujutluspiltidega ja annab inspiratsiooni mängudeks; kordused loovad lapses turvatunde, annavad mälule võimaluse ärgata ning õpetavad õigeid keelelisi vorme. Jutte esitame lastele peast jutustades, kuna jutustamine mõjub lapse kõnearendusele soodsamalt kui ettelugemine või kuulamine helikandjalt.

Salmid, liisusalmid ja lastelaulud on lasteaias igapäevases kasutuses hommikuringis, laste ühistegevuste alustamisel, mängudes jne, mõjudes samuti kõnet arendavalt - eriti kui lapsed ise need oma mängudesse võtavad, kuna need mõjuvad rütmiliselt ja pakuvad rõõmu. Salmides toimib kõnet arendavalt rütmiline liikumine. Salmide ja laulude kõnetarendav toime saab avalduda mitme nädala vältel igapäevase kordamise tulemusena.

Kuna **kõne on seotud liigutuste ja žestidega**, arendavad kõnet ka kõik liikumis-, tasakaalu- ja osavusharjutused, sõrmemängud, värsside lugemine koos liigutustega ja eriti näitemängud ning nukulavastused. Seejuures on eriti oluline tegeleda laste peenmotoorika arendamisega.

Sõnavara rikastamiseks on vajalik esmajoonel rikas igapäevakeel. Hea on esitada kunstiliselt kõrgel tasemel jutte ja värse, säilitades nende keele algupärase ilu. Teine viis sõnavara laiendamiseks on teha rühmas võimalikult mitmekesiseid tegevusi, näidata esemeid, uurida loodust, erinevaid nähtusi jne. Neid nimetades ja kirjeldades saavad lapsed uusi sõnu juurde.

Hääldamise arengule on head kõik rütmilised salmid, keele-, huule- ja häälikumängud ning hüpitussalmid. Me ergutame lapsi harjutusi matkima ja neist aktiivselt osa võtma.

Eneseväljendus areneb kõige paremini laste omavahelistes mängudes ja lavastustes. Oluline on, et õpetaja vestleks lastega ka individuaalselt ja ergutaks neid oma juhtumitest rääkima. Õpetaja ülesanne on välja selgitada lapsed, kes vajavad keele ja kõne arendamisel lisatähelepanu ning nendega siis vastavalt vajadusele koos tegutseda. Samuti on hea, kui õpetaja aeg-ajalt kirjeldab oma tegevusi kõnes.

Ettevalmistus lugemiseks ja kirjutamiseks toimub kõikide eelharjutuste abil, milleks on sõna-, hääliku- ja silbitamismängud, lugemine žestidega, näitemängud ja nukulavastused. Joonistamine, maalimine, voolimine, käsitöö jmt arendavad käte ja sõrmede osavust. Kuulamismängud arendavad oskust kuulata ja süveneda.

5.2.4. Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel

Kuni 3 aastane laps:

- 1) kasutab suheldes mitteverbaalseid vahendeid (osutamist) koos üksikute sõnadega;
- 2) kasutab 1-2 sõnalisi lauseid;
- 3) vaatab koos täiskasvanuga pildiraamatuid, osutab ja nimetab tuttavaid objekte.

3-4 aastane laps:

- 1) näitab ja nimetab objekte;
- 2) kuulab ja saab aru lühikesest jutukesest;
- 3) räägib vähemalt 3-sõnaliste lausetega;
- 4) esitab peast mõningaid luuletusi ja laule.

4-5 aastane laps:

- 1) kirjeldab pildil või mujal nähtut ja nimetab olulisi detaile;
- 2) kasutab õigesti mõningaid viisakusväljendeid;
- 3) kuulab huviga muinasjutte, jutustusi ja lavastusi;
- 4) hääldab õigesti kõiki emakeele häälikuid.

5-6 aastane laps:

- 1) kasutab kõnes õigeid grammatika vorme ja liitlauseid;
- 2) nimetab kuuldud jutust tähtsamad seigad;

- 3) jutustab kogetud sündmustest;
- 4) kasutab ruumi- ja ajamõisteid.

6-7aastane laps:

- 1) tuleb toime suhtlemisel nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega, arvestades kaassuhtleja ja suhtlemispaigaga;
- 2) saab aru kuuldu sisust ja suudab sellele sobivalt reageerida;
- 3) suudab oma mõtteid suulises kõnes edasi anda;
- 4) jutustab pildi, kuuldu teksti või oma kogemuse alusel, annab edasi põhisisu ja olulised detailid, vahendab ka oma tundeid;
- 5) kasutab kõnes aktiivselt liitlauseid;
- 6) kasutab kõnes kõiki käände- ja pöördevorme ainsuses ja mitmuses;
- 7) valdab suhtlemiseks piisavat sõnavara;
- 8) hääldab oma kõnes ja etteõeldud sõnade kordamisel õigesti kõiki emakeele häälikuid;
- 9) teab peast emakeelseid luuletusi ja laule.

5.3. VALDKOND EESTI KEEL KUI TEINE KEEL

5.3.1. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) tunneb huvi eesti keele ja kultuuri vastu;
- 2) soovib ja julgeb eesti keeles suhelda nii eakaaslaste kui ka täiskasvanutega;
- 3) tunneb ära ja saab aru eestikeelsetest sõnadest ning lihtsamatest väljenditest;
- 4) kasutab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja väljendeid igapäevases suhtlemises.

5.3.2. Valdkonna Eesti keel kui teine keel sisu:

- 1) kuulamine;
- 2) kõnelemine;
- 3) Eesti kultuuri tutvustamine.

5.3.3. Nõuded õpetajale:

- õpetaja räägib veatut, rikkaliku sõnavaraga ja väga hea hääldusega eesti keelt, sest lapse peamine õppimismeetod on jäljendamine;
- kõne peab olema aeglane, selge ja hästi arusaadav;
- õpetaja pöörab suurt tähelepanu meelte kaasamisele ja näitlikustamisele, kasutades miimikat, kehakeelt, žeste, rütmi jt vahendeid; lapsi ergutatakse harjutusi matkima ja neist aktiivselt osa võtma;
- õpetaja teeb koos lastega rühmas mitmekesiseid tegevusi, näitab esemeid, erinevaid nähtusi jne; neid nimetades ja kirjeldades laiendavad lapsed oma eesti keele sõnavara;
- õpetaja algatab vestlusi ja loob suhtlemisel olukordi, kus laps saaks õpitavat keelt aktiivselt kasutada ja õpitud kinnistada. Õpitud korratakse ka erinevates tegevustes, nagu liikumine, laulmine, käeline tegevus jne.

5.3.4. Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel

3-4 aastane laps:

- 1) mõistab lihtsamaid eestikeelseid sõnu ja püüab neid ise kasutada;
- 2) mõistab lihtsamaid eestikeelseid korraldusi.

4-5 aastane laps:

- 1) kuulab eestikeelset ettelugemist või jutustamist, mõistab lihtsamaid väljendeid;
- 2) kasutab õpitud viisakusväljendeid;
- 3) teab peast eestikeelset laulu või luuletust.

5-6 aastane laps:

- 1) kasutab õpitud sõnu esemete, tegevuste ja omaduste nimetamiseks;

- 2) oskab koostada lihtsamaid lauseid;
- 3) oskab peast eestikeelseid laule, luuletusi, liisusalme.

6-7aastane laps:

- 1) mõistab lihtsamat argiteemalist eestikeelset kõnet;
- 2) tunneb ära ja mõistab kuulnud sõnu ja väljendeid ning kasutab neid oma kõnes;
- 3) saab aru korraldustest ja toimib vastavalt;
- 4) saab aru lihtsast küsimusest ja vastab sellele, kasutades omandatud sõnavara;
- 5) kasutab kõnes sobivaid viisakusväljendeid;
- 6) teab peast eestikeelseid luuletusi ja laule;
- 7) oskab nimetada mõningaid Eesti kohanimesid.

5.4. VALDKOND MATEMAATIKA

5.4.1. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) omab kujutlusi arvudest, suurustest, mahtudest, kujunditest;
- 2) tunneb lihtsamaid ajamõisteid ja kirjeldab ning järjestab oma igapäevategevusi;
- 3) orienteerub ruumis;
- 4) mõtestab loendamistegevust ja seoseid arvude reas;
- 5) on võimeline looma sisemisi aktiivseid kujutluspilte;
- 6) rühmitab esemeid ühe-kahe tunnuse alusel ja võrdleb esemete hulki;
- 7) järjestab esemeid suuruse ja asenditunnuste põhjal;
- 8) mõistab mõõtmistegevust;
- 9) eristab geomeetrilisi kujundeid;
- 10) näeb matemaatilisi seoseid igapäevatoimingutes.

Matemaatika aluseks on lapse võime luua elavaid kujutluspilte arvude suurusest, nende suhetest, kujunditest jne ning viia need kujutluspildid omavahel seosesse.

Seega tuleb eelkoolieas hoolitseda loogilise mõtlemise arendamine eest, millele saab koolieas üles ehitada koolimatemaatika.

5.4.2. Valdkonna *Matemaatika* sisu:

- 1) hulgad, loendamine, arvud ja arvutamine;
- 2) suurused ja mõõtmine;
- 3) orienteerumine ajas ja ruumis;
- 4) loogiline mõtlemine ja mõtlemise liikuvus;
- 5) geomeetrilised kujundid.

5.4.3. Nõuded õpetajale:

- sisustada rühma mängutuba mänguasjadega ja viia rühmas läbi tegevusi, mis ergutavad laste kujutlusjõude;
- tegeleda koos lastega praktiliste tegevustega, kus on vaja loendamist, mõõtmist, kaalumist, võrdlemist, järjestamist jne;
- hoolitseda laste mitmekesiste liikumisvõimaluste eest;
- kasutada kõnes ja praktilises elus teadlikult matemaatilisi termineid ja tegevusi, nagu liitmine, lahutamine, kujundite nimetused, võrdlemine, järjestamine jne.

Arvudega 1–12, vajadusel ka suuremate arvudega, tutvuvad lapsed igapäevatoimingutes, mängudes ja lauludes. Nii praktilises elus kui ka mängudes me liidame, lahutame, võrdleme, rühmitame ja järjestame suurusi, toetudes kõiges loendamisele. Näiteks laste loendamisel, lauakatmisel, mänguasjade sorteerimisel, käsitöös, aiatööl jne. Läbi

tegevuste tutvuvad lapsed ka mõõtmise ja kaalumise ning erinevate mõõtudega, näiteks toiduvalmistamisel, aiatöös jm.

Orienteerumist ruumis ja ajas (parem, vasak, ees, taga, all, üleval, keskel jne) arendame teadlikult mängude abil, kasutades neid mõisteid igapäevaselt. Erilise tähelepanu all on parema ja vasaku poole õppimine. Ajalise orientatsiooni annavad kindel päeva-, nädala- ja aastarütm. Ajalist järgnevust esineb ka muinasjuttudes, salmides ja laste endi jutustustes oma juhtumistest. Ka rütmilised salmid ja laulud arendavad ajataju.

Sisemiselt aktiivseid kujutluspilte kutsuvad lastes esile juttude kuulamine, koos liigutustega esitatavad laulud ja luuletused, matkivad liikumismängud, lihtsad nukulavastused, lastevaheline vaba mäng, meisterdamine, joonistamine ja voolimine. Kõigi nende tegevuste pidev planeeritud läbiviimine lastega on õpetaja kohustuseks. Looduslikust materjalist lihtsalt kujundatud mänguasjad, mis ei ole detailselt viimistletud, panevad lapse aju tööle, nii et laps kujutab eseme puuduolevad osad enesele ette.

Loogiline mõtlemine areneb, kui lapsed saavad kogeda ja osaleda mõtestatud tegevustes. Nii saavad neile arusaadavaks seosed üksikute tegevuste ja protsesside vahel, nad tajuvad põhjuseid ja mõistavad tagajärgi. Sellisteks ülevaatlikeks protsessitegevusteks on lasteaias kõik aiatööd külvist kuni saagini, mänguasjade meisterdamine, toiduvalmistamine ja majapidamistööd.

Mõtlemise liikuvus on otseses seoses lapse kehalise liikumisega. Ronimine, tasakaaluharjutused, roomamine, pugemine, kiikumine, hüplemine – seda kõike peavad lapsed saama piisavalt teha nii toas kui ka õues, sest kõik need liikumisviisid arendavad lisaks füüsilisele võimekusele mõtlemisvõimet. Hea on organiseerida ka erinevaid liikumismänge ja ergutada matkima erinevaid liikumisvõimalusi. Loovale mõtlemisele, mõtete liikuvusele eelneb piltliku kujutlusvõime areng ja sellele omakorda fantaasia areng.

5.4.4. Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel

Kuni 3 aastane laps:

- 1) sobitab erinevaid materjale ja esemeid;
- 2) rühmitab ühe nähtava omaduse järgi (värv, suurus);
- 3) leiab erinevate esemete hulgast *üks* ja *palju*.

3-4 aastane laps:

- 1) loendab viie piires;
- 2) võrdleb kahte eset suuruse, pikkuse järgi;
- 3) kompimise- veeretamisega eristab ümmargusi ja kandilisi esemeid;

4-5 aastane laps:

- 1) loendab viie piires ja tunneb arvude rida 5-ni;
- 2) järjestab esemeid suuruse, pikkuse jt. omaduste järgi;
- 3) leiab aastaegadele iseloomulikke tunnuseid;
- 4) määrab teiste laste ja esemete asukohta enda suhtes (minu ees, minu taga jne.).

5-6 aastane laps:

- 1) loendab 10 piires, teab arvude rida 10-ni;
- 2) võrdleb hulki (rohkem, vähem);
- 3) järjestab 5 eset suurustunnuste järgi;
- 4) kirjeldab tegevusi erinevatel nädalapäevadel.

6-7aastane laps:

- 1) võrdleb hulki, kasutades mõisteid *rohkem*, *vähem*, *võrdselt*;
- 2) teeb 12 piires loendamise teel kindlaks esemete arvu, teab arvude 1-12 järjestust;
- 3) liidab ja lahutab 5 piires;

- 4) järjestab esemeid suuruse järgi (pikkus, kõrgus, laius jm);
- 5) järjestab tegevusi ja nähtusi ajatunnuse järgi;
- 6) orienteerub ruumis ja õuealal;
- 7) nimetab nädalapäevi, kuid, aastaaegu, teab oma sünnikuud ja -päeva;
- 8) oskab mõõta esemete pikkust kokkulepitud mõõtühikuga (samm, pulk vms);
- 9) tunneb enimkasutatavaid mõõtühikuid ja teab, kuidas neid kasutatakse;
- 10) tunneb erinevaid kujundeid ja oskab neid kirjeldada;
- 11) määrab esemete hulga ühiseid tunnuseid ja jaotab esemeid kahe erineva tunnuse järgi;
- 12) kirjeldab enda asukohta ümbritsevate esemete suhtes.

5.5. VALDKOND KUNST

5.5.1. Õppe- ja kasvatustegevuse eesmärgiks on, et laps:

- 1) tunneb rõõmu loovast eneseväljendusest;
- 2) on rikkaliku ja aktiivse tundeeluga;
- 3) arendab kunstiliste tegevuste läbi oma ilumeelt,
- 4) omab algatusvõimet ja tahet tegutseda;
- 5) vaatleb, kujutab, kujundab isikupäraselt ümbritsevat ja oma kujutlusmaailma;
- 6) kasutab materjale ja vahendeid sihipäraselt;
- 7) kujutab isikupäraselt ümbritsevaid esemeid, sündmusi ja oma kujutlusmaailma;
- 8) kasutab õpitud voolimis-, joonistamis- ning maalimisvahendeid ja -võtteid;

Waldorflasteaias ei ole kunstiga tegelemise eesmärgiks kasvatada lapsest kunstnikku, vaid pakkuda lastele võimalust saada oma kogemusi värvide jm kunstivahenditega, tajuda ilu ning tunda rõõmu ja rahulolu eneseväljendamisest.

5.5.2. Valdkonna Kunst sisu:

- 1) kujutamine ja väljendamine: mõtete ja tunnete edasiandmine nähtaval kujul;
- 2) kujundamine: objektile esteetilise lisaväärtuse andmine;
- 3) tehnilised oskused: voolimine, joonistamine, maalimine, meisterdamine.

5.5.3. Nõuded õpetajale:

- kujundada lastele harmooniline ümbrus, hoolitseda pidevalt ilu, puhtuse ja korra eest;
- tegeleda rühmas ise naudinguga kunstiliste tegevustega ja luua lastele võimalusi nende matkimiseks;
- planeerida ja lastega regulaarselt läbi viia kunstilisi tegevusi;
- huviga vaadelda erinevaid protsesse või objekte looduses ja rühmas, et äratada huvi ja tähelepanu nende vastu ka lastes;
- suhtuda alati positiivselt ja aupaklikult laste esimestesse loomingulistesse katsetustesse.

Matkides arendab laps välja **ilutunnetuse** – seepärast on ümbrusel lapse kunstikasvatuses erakordselt suur mõju. Kõikjal peab valitsema harmoonia, alates lasteaia hoonest, rühmade sisustusest ja mööblist kuni valguse, värvi ja materjalideni. Õpetaja on rühmas ilu looja, kes katab laua, seab lilled, sätib mänguasjad jmt alati ilusasti oma kohale. Hea on kasutada ruumide kaunistamisel ka tunnustatud kunstnike töid. Väga vajalik on koos lastega rõõmustada saavutatud ilu ja korra üle meie ümber.

Kunstilised tegevused, nagu maalimine, voolimine ja meisterdamine äratavad lastes sisemise aktiivsuse ja loomerõõmu, mida tuleb igati toetada, abistades lapsi tehnilistes küsimustes. Kunstilistes tegevustes väljendavad lapsed enda tundeid ja kogemusi, andes

neile individuaalse vormi. Laste tööõõmu, eneseväljendussoovi ja -julguse suurendamine eeldab, et kasutatavad kunstivahendid on kvaliteetsed ja eakohased. Waldorflasteaias puutuvad lapsed neis tegevustes kokku ja tunnetavad paljusid erinevaid looduslikke materjale ja nende omadusi, mille kaudu arenevad laste vormi- ja värvitaju. Värvidega tegelemine kutsub julgelt katsetama ja kujundab lapse emotsioone. Mida mitmekesisemate materjalide, vormide ja nende omadustega lapsed kokku puutuvad, seda laiema pildi nad maailmast saavad.

Loodus on meie esimene harmoonia õpetaja. Lastes äratatud tähelepanelik vaatlusoskus õpetab ümbrust märkama ja asju enda jaoks avastama ning annab ka inspiratsiooni loominguks ja mänguks.

Kunstilised tegevused avavad laste kõige sügavama individuaalsuse, nende hingelise ja kehalise hetkeolukorra. Seepärast peab õpetaja suhtuma laste kõikidesse kunstitöödesse alati positiivselt ja suure respektiga, innustades lapsi uuteks katsetusteks. Laste kunstikatsetustesse tuleb suhtuda nii, et need on iseloomult enam protsess kui lihvitud lõpptulemus, mille juures avanevad laste arenevad minad. Seepärast soovitame laste töid lasteaias kaunistamise eesmärgil mitte üles riputada. Lapse arengu kirjeldamisel on aga lapse kronoloogiliselt korrastatud kunstikatsetused väga kõnekaks materjaliks.

5.5.4. Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel

Kuni 3 aastane laps:

- 1) tõmbab erineva suurusega jooni ja kritseldab;
- 2) mudib ja tükeldab voolimismaterjali, vajutab tekkinud tükikesi alusele, võtab uuesti lahti, liidab uuesti suuremateks tükikideks.

3-4 aastane laps:

- 1) joonistab kriipse (horisontaalseid ja vertikaalseid) ning täppe;
- 2) joonistab ringi, mille sees on üks või enam täppi;
- 3) joonistab ringi, millest suunduvad kiired väljapoole;
- 4) voolib, hoiab pliiatsit;
- 5) lõikab kääridega;
- 6) tutvub maalimisvahenditega ja võimalustega.

4-5 aastane laps:

- 1) joonistab ringi, mille sees on rist (s.o. mina-märk);
- 2) joonistab peajalgse inimese, kellel jalad ripuvad;
- 3) joonistab horisontaaljooni (justkui ribad);
- 4) voolib ja rullib voolimismaterjali iseseisvalt;
- 5) lõikab paberist ribasid;
- 6) loputab ja kuivatab pintslit kasvataja ning suuremate laste eeskujul.

5-6 aastane laps:

- 1) joonistab mitme kuu vältel samu pilte (korduselement toetab eeterkeha);
- 2) joonistamisel muutub pildifaktuur tihedamaks;
- 3) joonistab sakkidega pilte (nt. kroon, loss) seoses hammastevahetusega;
- 4) joonistab pea, keha ja jäsemetega inimese ebaproportsionaalselt;
- 5) jutustab maalimise, voolimise ja voolimise juures oma fantaasiatest;
- 6) muudab voolimismaterjali kuju seda pigistades ja vajutades;
- 7) kasutab maalides vahendeid sihipäraselt, oskab koristada oma töökohta.

6-7aastane laps:

- 1) väljendab joonistades, maalides, voolides ja meisterdades oma meeleolusid ja fantaasiaid;

- 2) kasutab kunstitöö loomiseks erinevaid materjale ja vahendeid;
- 3) keskendub alustatud tegevusele ja loob oma kunstitöö;
- 4) kasutab materjale ja vahendeid sihipäraselt ja säästlikult;
- 5) tunneb rõõmu saavutatud korra ja ilu üle meie ümber ja oskab seda ka ise luua;
- 6) leiab ümbritseva vaatlemisel erinevaid detaile, objekte ja nendevahelisi seoseid ning kujutab ümbritsevat vabalt valitud viisil;
- 7) kujutab inimesi neile iseloomulike tunnuste kaudu;
- 8) loob esemeid erinevaid tehnikaid ja materjale kasutades ning räägib nende otstarbest.

5.6. VALDKOND MUUSIKA

5.6.1. Õppe- ja kasvatustöö eesmärgiks on, et laps:

- 1) tunneb rõõmu laulmisest ja musitseerimisest;
- 2) suudab keskenduda kuulatavale muusikapalale;
- 3) suudab ennast loovalt väljendada laulmise, liikumise, tantsimise ja pillimängu kaudu;
- 4) suudab musitseerida nii rühmas kui ka üksi.

5.6.2. Valdkonna *Muusika* sisu:

- 1) laulmine;
- 2) muusika kuulamine;
- 3) muusikalis-rütmiline liikumine;
- 4) pillimäng.

5.6.3. Nõuded õpetajale:

- positiivse õhkkonna loomiseks kasutada loovalt muusikat erinevates päevategevustes;
- laulmisoskus on väga soovitatav, kusjuures väikelastele on eakohane kõrgelt laulmine;
- soovitatav on ka mõne lihtsa pilli mängimise oskus;
- suhtuda positiivselt laste muusikalistesse katsetustesse, julgustada ja innustada lapsi rõõmuga laulma ja tantsima.

Muusikalise tegevusega lasteaias püüame tuua muusika kui elu harmoniseeriva elemendi igapäevaellu. Püüame kujundada lastes positiivset suhtumist muusikalisse tegevusse, rikastades laste tundeelu muusikaliste elamustega; õpetame lapsi muusikat kuulama, laulma, mängima lihtsatel pillidel, liikuma ja tantsima muusika ja laulu saatel ning julgustame neid end muusika toel vabalt ja loovalt väljendama, arendades sel moel esinemisjulgust.

Muusikaliste tegevustega (laul, pillimäng, tants) loome rühmas ja ühistegevustes **rõõmsa meeleolu**. Näiteks annab õpetaja lastele mänguaja lõppemisest ja koristamise algusest teada kindla lauluga, mis suunab lapsed sujuvalt ja sõbralikult ühelt tegevuselt teisele. Niisugused temaatilised laulukesed toimivad lastele üleminekutel ühelt tegevuselt teisele korrastava ja ühendava elemendina ning väldivad tegevuseta ootamist ja pidevaid meeldetuletamisi.

Lastelaule laulame hommikuringis iga päev mitme nädala vältel vastavalt aastaegadele, samuti mängime ringmänge ja tantsime. Nii saavad lapsed igapäevaselt koos õpetajatega muusikast rõõmu tunda.

Huvi ja rõõm muusikast kandub lasteni ainult õpetajate endi vaimustuse läbi, kui nad suhtuvad muusikasse kui igapäevaellu loomulikku osasse. Muusikalise vahendajana on õpetajal vaja peale eeskuju pakkuva hääle, rühi ja muusikaliste oskuste ka loomingulist

fantaasiat ja oskust kasutada muusikalisi tegevusi kogu päeva jooksul. Repertuaari valikul tuleks arvestada lisaks aastajale muusikalise materjali ea- ja jõukohasust lastele, kunstilist väärtust, rahvatraditsioone ja laste huvi.

Pentatooniline helikeel on eelkooliealistele lastele kõge sobivam ja arengut toetavam. Liikumine muusika saatel erinevate tundevarjunditega, tantsimine ja ringmängud äratavad lastes kujutluspilte ja erinevaid tundeid.

Rütmiline liikumine muusika saatel mõjub erinevates tempodes laulude, liisusalmide jmt saatel lastele alati korrastavalt, toetades keha, mootorika ja aju arengut.

Elamus vaikusest ja mitmesugused kuulamismängud on headeks vahenditeks laste tähelepanu ning keskendumisvõime äratamiseks.

5.6.4. Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel

Kuni 3 aastane laps:

- 1) mängib lihtsamaid ringmänge;
- 2) tunneb huvi pillide vastu;
- 3) suudab lühikest aega kuulata muusikapala.

3-4 aastane laps:

- 1) laulab kaasa laule;
- 2) osaleb meelsasti erinevates muusikalistes tegevustes;
- 3) mängib iseseisvalt mitmesugustel lastepillidel (triangel, metallofon, linnuvile jne.).

4-5 aastane laps:

- 1) laulab loomuliku häälega;
- 2) esitab laule rühmaga samas tempos;
- 3) laulab peast teistega koos õpitud laule ja laulumänge.

5-6 aastane laps:

- 1) suudab laulda laulu ja teha lauluga seotud liigutusi samaaegselt;
- 2) mängib rütmisaateid lastelauludele;
- 3) teab peast mitmeid laste- ja rahvalaule.

6-7aastane laps:

- 1) laulab ilmekalt loomuliku häälega ja vaba hingamisega;
- 2) laulab eakohaseid rahva- ja lastelaule nii teistega koos kui ka üksi;
- 3) suudab laulu või muusikapala tähelepanelikult kuulata;
- 4) eristab kuulmise järgi laulu ja pillimängu;
- 5) eristab õpitud pille tämbri ja kõla järgi;
- 6) mängib õpitud lauludele ja muusikapaladele lihtsaid kaasmänge;
- 7) mängib lastepillidel;
- 8) liigub vastavalt muusika meeleolule;
- 9) väljendab ennast loovalt muusikalis-rütmilise liikumise kaudu.

5.7. VALDKOND LIIKUMINE

5.7.1. Õppe- ja kasvatustöö eesmärgiks on, et laps:

- 1) tahab liikuda ja tunneb liikumisest rõõmu;
- 2) suudab pingutada sihipärase tegevuse nimel;
- 3) tegutseb aktiivselt üksi ja rühmas;
- 4) järgib esmaseid hügieeni- ja ohutusnõudeid.

5.7.2. Valdkonna Liikumine sisu:

- 1) põhiliikumised;
- 2) liikumismängud;
- 3) tants ja rütmika;
- 4) teadmised ja oskused liikumisest ja liikumisohutusest.

5.7.3. Nõuded õpetajale:

- äratada huvi aktiivse liikumise vastu;
- olla oma mõttekate, rahulike ja üheselt mõistetavate liigutustega lastele eeskujuks;
- muretseda rühmaruumi ja mänguväljakule võimalikult mitmekesiseid laste liikumist arendavaid vahendeid;
- olla leidlik laste suunamisel mõtteka kehalise tegevuse juurde, juhul kui laste hulgas on tekkinud arutu jooksmine ja rabelemine.

Waldorflasteaias on liikumine integreeritud erinevatesse õppe- ja kasvatustegevustesse, kuna liikumine on lapse tegevuse ja mängude loomulik osa. Laps õpib suhtlema ja ümbritsevat maailma tunnetama aktiivselt tegutsedes. Lapse loomulik liikumisaktiivsus kasvab alates 3.-4. eluaastast, saavutades maksimumi nooremas koolieas. Liikumises on elu ja seda tuleb kasvavale lapsele võimalikult palju erinevates variantides võimaldada. Igapäevases elus ei tohiks lapse initsiatiivi, liikumis- ja tegutsemisaktiivsust takistada, vaid õpetaja peaks suunama teda pidevalt mõtestatud tegevuste juurde.

On hea lasta lapsel palju iseseisvalt tegutseda. Lapse oma tegevustes ja mängudes on rohkelt erinevaid liikumisviise, liigutusi ja asendeid. Koolieeliku baasmotoorsed liikumised ja liigutused ei vaja lasteaias spetsiaalselt korraldatud õpetamist, küll aga võimalust vabalt harjutamiseks. Tegevuste regulaarsel mitmekesisel kordamisel kujunevad liigutusoskused, arenevad liikumisosavus ja teised kehalised võimed: vastupidavus, jõud, osavus, kiirus, tasakaalutunnetus jne.

Mõttekas kehaline tegevus mängides ja töötades koos heaolutundega on terve keha väljaarenemise vältimatu tingimus. Eelkoolieas areneb esmajoones keha, millest kasvavad välja kõik edaspidised oskused ja võimed. Last ümbritsevad meeoletud tungivad kogu väikelapse kehalisusest läbi ja jätaavad sinna jälje. Seepärast on turvatunne ja rõõm lasteaialapse normaalseks arenguks hädavajalikud. Liikumisest selle erinevates vormides koosneb kogu lasteaiapäev. Järgnevalt vaatleme nende erinevaid avaldumisvorme.

Omavahelistes mängudes on lapsed aktiivsed ja tegutsevad oma võimete piiril suure innuga – just selliseid olukordi tuleb lastele luua. Lapsi, kes ei oska mängida, peaksid õpetajad mängima suunama ja õpetama, mängides koos nendega.

Tasakaalu, keskendumisvõimet, osavust, jõudu, koordineerimist, kiiret reageerimist, julgust jne saavad lapsed igapäevaselt arendada õues erinevate turnimisriistade peal, samuti looduses turnides.

Spordivahendeid (pallid, hularõngad, hüpitsad, jalgrattad jne) saavad lapsed kasutada erinevates mängudes. Kindlaid arendavaid liikumisi, nagu roomamine, tagurpidikäik, hüplemine jms kasutab õpetaja teadlikult erinevates mängudes.

Peenmotoorikat, mis on otseses seoses aju arenemisega, arendavad kõik käelised tegevused (käsitöö, maalimine, voolimine, meisterdamine jne), käte abil tehtavad tööd (aiatöö, küpsetamine, riivimine, lõikamine jne) ning mängulised salmid ja laulud koos sõrmede rütmiliste liigutustega. Laste peenmotoorika järjepidev teadlik arendamine on waldorflasteaia üks prioriteete.

Töötamine koos täiskasvanutega igapäevatoimingutes on samuti kehaliselt pingutust ja teatud vilumusi nõudev tegutsemine. Riisumine, kaevamine, lauakatmine, vaibakloppimine jne – kõik need tegevused nõuavad jõudu, osavust ja püsivust ning arendavad ühistöödena ka laste sotsiaalsed oskusi.

Liikumismängudel on lastele otsene kasvatuslik mõju, kuna ühisreeglitega mängudes õpivad lapsed hindama oma oskusi ja võimeid, kogevad erinevaid emotsioone ja õpivad neid valitsema, kaaslastega arvestama ning omandavad kõlbelisi põhimõtteid.

5.7.4. Õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel

Kuni 3 aastane laps:

- 1) püüab matkida täiskasvanu tegevusi;
- 2) omab kõnni- ja jooksuoskusi;
- 3) viskab palli.

3-4 aastane laps:

- 1) suudab matkida täiskasvanu tegevusi;
- 2) kõnnib kikivarvul;
- 3) püüab ja viskab palli;
- 4) omab viskamise ja tasakaalu omadusi;

4-5 aastane laps:

- 1) oskab nõõpida ja sõlme teha;
- 2) sooritab harjutusi vabalt, kergelt, rütmiliselt;
- 3) pörgatab suurt palli;
- 4) kõnnib poomil või kitsal pingil;
- 5) seisab ja hüppab ühel jalal.

5-6 aastane laps:

- 1) seisab toeta ühel jalal;
- 2) hüppab ühel jalal;
- 3) hüpleb harki-kokku;
- 4) hüppab hüppenõõriga

6-7aastane laps:

- 1) on kehaliselt aktiivne ja tunneb liikumisest rõõmu;
- 2) keskendub sihipäraseks kehaliseks tegevuseks;
- 3) peab liikumisel ja mängimisel kinni üldistest ohutusreeglitest, valides oma tegevusteks sobivad paigad ja vahendid;
- 4) sooritab liikumisi pingevabalt, koordineeritult ja rütmiliselt;
- 5) säilitab tasakaalu paigal olles ja liikumisel;
- 6) matkib täiskasvanut füüsilise liikumise sooritamisel;
- 7) kasutab liikumisel erinevaid vahendeid (kelgud, suusad, jalgratas jne);
- 8) peab kinni kokkulepitud mängureeglitest;
- 9) sooritab üheaegselt kaaslasega rütmiliigutusi.

6. LAPSE ARENGU ANALÜÜSIMISE JA HINDAMISE PÕHIMÕTTED NING KORRALDUS

Lapse arengu jälgimine, analüüsimine ja hindamine on osa meie lasteaia õppe- ja kasvatusprotsessist. Lasteaiaõpetajad jälgivad lapsi nii igapäevatoimingutes, vabas mängus kui ka täiskasvanute poolt suunatud tegevustes.

Õpetajad tutvustavad lapsevanematele lapse arengu hindamise põhimõtteid ja korraldust lasteaias, selgitavad välja lapsevanemate seisukohad ja ootused oma lapse arengu suhtes ning annavad lapsevanematele tagasisidet lapse arengu kohta.

Lapse **vastuvõtmisel** lasteaeda täidab lapsevanem **ankeedi** lapse senise arengu ja harjumuste kohta. Lisaks ankeedile viivad õpetajad ühe kalendrikuu jooksul, alates lapse lasteaias käimahakkamisest, lapsevanematega läbi **täiendava vestluse**, millega püütakse jõuda lapse individuaalsuse sügavamale mõistmisele ja aidata kaasa lapse arengu toetamisele parimal moel.

Lapse arengu hindamisel kasutame kõige enam **vaatlusmeetodit**. **Kehalise arengu** hindamisel vaatleme eelkõige lapse üld- ja peenmotoorikat: koordinatsiooni, kõndi, rühti, tasakaalu, painduvust, täpsust, näo- ja sõrmelihaste kontrollioskust ning jõudu ja vastupidavust.

Vaimse arengu hindamisel vaatleme lapse psüühiliste protsesside ja kujutluste ning õppimise alusoskuste arengut: tähelepanu, keskendumisvõime, mälu, mõtlemine, matemaatilised oskused jm. Suurt tähelepanu pöörame kõne arengule ja väljendusoskusele, jälgides lapse kõne kujunemist, kasutamist, mõistmist ning sõnavara. Üks kord aastas hindab laste kõne arengut logopeed.

Sotsiaalse arengu hindamisel vaatleme lapse tegutsemist ja suhtlemist teiste laste ja täiskasvanutega, kollektiivis olemise oskust, lapse tegevuste, eelkõige mängu arengut, iseseisvust ning toimetulekuoskusi, samuti emotsioonide kontrollimise ja väljendamise oskust, mis on tihedalt seotud kollektiivis kohanemisega. Vaatleme ka lapse kõlbelist ja esteetilist arengut, enesehinnangut, tahte arengut ja püüdluse taset.

Lisaks vaatlusele kasutame laste **kunstilis-praktiliste tööde analüüsi**, milleks kogume iga lapse joonistused ja maalid tema individuaalsesse mappi. Suurt tähelepanu pöörame laste joonistuste analüüsimisele, kuna lapse joonistustes väljendub lapse üldine arengutase, hingelaad ja teadvus enesest.

Üks kord õppeaasta jooksul viime läbi laste individuaalsed **arenguestlused**, milles osalevad võimaluse korral lapse mõlemad vanemad ning kõik õpetajad. Arenguestlus on lapsevanemate ja lasteaiaõpetajate vaheline usalduslik, hästi ettevalmistatud kohtumine, mille käigus vesteldakse omavahel sõbralikus ja usalduslikus õhkkonnas häirimatult lapse arengu üle. Arenguestluse eesmärgiks on lapse arengu iseärasuste teadvustamine nii lapsevanematele kui ka õpetajatele ning vestluse osapoolte tunnustamine edasiseks tegevuseks lapse arengu nimel.

Lapse arenguestluse kohta koostame protokollid, milles **kajastame kirjalikult lapse arengut**, lähtudes lapsest enesest, väärtustades tema poolt saavutatut ning tunnustades lapse toimetulekut, arenemist, positiivseid hoiakuid ja huvi. Lapse arengule hinnangu

andmisel lähtume “Koolieelse lasteasutuse riiklikus õppekavas” toodud 6-7aastase lapse arengu eeldatavatest tulemustest ning waldorfpedagoogikas lapse kooliküpsuse tunnustena välja toodud kriteeriumidest, millised on esitatud ka käesolevas õppekavas. Lähtuvalt “Isikuandmete kaitse seaduses” sätestatud tingimustest ei sisalda lapse arenguvestluse protokoll delikaatseid isikuandmeid lapse ega tema perekonna kohta, vaid põhilisi seisukohti lapse arengu suhtes, milleni vestluse käigus jõuti.

Õppeaasta jooksul fikseerivad õpetajad iga lapse arengu „Lapse arengu hindamise ankeedis”. Lisaks analüüsib õpetajate kolleegium iga last välise vaatluse põhjal (vaimne vaatlus), mille kohta täidetakse **ankeet lapse välise vaatluse kohta**, saamaks objektiivset pilti konkreetse lapse kohta ning seadmaks eesmärgi lapse eripära mõistmiseks, erivajaduste väljaselgitamiseks, positiivse enesehinnangu ja arengu toetamiseks ning õppe- ja kasvatustegevuse kavandamiseks koostöös lapsevanematega.

6.1. LASTE KOOLIKÜPSUSE HINDAMINE

Laste arengu analüüsimisel ja hindamisel pöörame suurt tähelepanu laste kooliküpsuse kujunemisele. Lisaks käesolevas õppekavas eespool esitatud 6-7aastase lapse üldoskustele ja õppe-kasvatustöö valdkondade osaoskustele lähtume waldorflasteaias õppekava läbimisel lapse kooliküpsusele hinnangu andmisel reast kriteeriumidest, millised on aluseks lapse edasistele õppimisvõimetele koolis.

I Lapse füüsilises arengus peame oluliseks järgmisi tunnuseid ning võimeid:

- käsivarred ja jalad on pikemakssirgumisest salenenud;
- parema käe sõrmeotsad ulatuvad puudutama üle pea vasakut kõrva ja vastupidi;
- rinna ja kõhuõõne vahel omandab selgemaid piirjooni talje, kõht on lamenenud;
- pea, keha ja jäsemete proportsionaalne vahekord meenutab üha enam täiskasvanut;
- hammastevahetus on alanud;
- säilitab oma tasakaalu nii seistes kui liikumisel;
- oskab käsitseda mängu- ja spordivahendeid:
  - suudab ühe käega visata palli ja kahe käega kinni püüda;
  - veeretada rõngast, tiirutada hüpitsat ja hoonööri, hüpitsaga hüpata;
- suudab hüpata ühel jalal ette, taha, paremale, vasakule;
- suudab kikärvul kõndida ja seista;
- suudab sõrmedega osavalt peenemaid töid teha (nt meisterdada, põimida, helmeid nõõrile lükkida);
- suudab oma käsi ja jalgu tahtlikult paigale sundida;
- valitseb oma keha liigutusi ja liikumisi sõrme- ja varbaotsteni erinevates mängudes ja tegevustes nii ruumis, maastikul kui ka tänaval – st keha on valmis kujunenud ja mõte vaba, mis tagab lapsele valmisoleku koolitöök;

sealhulgas **käelises arengus** laps:

- joonistab (oma kodumaja, puu ja inimese) õigete proportsioonidega;
- suudab joonistada profiili;
- joonistab humoorikaid pilte;
- suudab joonistamisel kujutada asju osaliselt;
- joonistamisel ja maalimisel täidab meelsasti kogu pildi värviga;
- armastab kujundada mustreid;

- lõikab kääridega.

II Hingelis-vaimses arengus:

- osa kasvujõududest on metamorfeerunud mõtlemisjõuks;
- mõtlemises tekib abstraherimisvõime, millel põhineb mõistete ja selgelt piiritletud kujutluste moodustamine;
- huvitundmine õppimise vastu;
- võime oma mälu tahtlikult juhtida, sh jutustada nt paar päeva tagasi kuulnud muinasjuttu;
- nõrgenenud matkimisvõime asemele kujuneb suutlikkus teadlikult õppida;
- suudab olla iseendas ehk keskenduda;
- mõtlemine, kõnelemine ja liikumine suudavad koos toimida;
- teab arvude 1-12 järjestust edas- ja tagurpidi;
- teeb pilguga haaramise või loendamise teel kindlaks esemete arvu, vastab küsimusele "Mitu on?"
- liidab ja lahutab 5 piires;

sealhulgas **verbaalses arengus** laps:

- suudab lugusid täislausetega ümber jutustada;
- hääldab kõiki häälikuid õigesti, kõne on selge ja arusaadav;
- suudab laulda;
- oskab kõnes väljendada kõike vajalikku;
- oskab kirjeldada tuttavate esemete ja nähtuste omadusi;
- oskab edasi anda oma mõtteid, selgitada olukordi, arutleb, näeb põhjuse ja tagajärje seoseid;
- teab peast õpitud luuletusi ja laule;
- oskab sobivate sõnadega selgelt väljendada oma mõtteid, küsib tundmatu sõna tähendust.

III sotsiaalses arengus laps:

- suudab kohaneda suure lastekollektiiviga;
- käitub üldtunnustatud käitumisnormide kohaselt;
- kontrollib oma emotsioone;
- tajub ja mõistab teiste arvamusi;
- arvestab eakaaslaste ja täiskasvanute tunnetega;
- säilitab positiivsed suhted eakaaslastega;
- soovib ja julgeb suhelda täiskasvanutega;
- suudab reageerida õpetaja korraldustele ning tahtlikult kuulata;
- suudab tahtlikult osaleda ühistegevustes ning on suuteline suhteliselt kestvaks tahtepingutuseks;
- seab endale eesmärged, tegutseb sihipäraselt ja püüab oma tegevused lõpuni viia;
- küsib vajadusel abi täiskasvanutelt või kaaslastelt;
- suudab osa võtta tähtsamatest majapidamistööst (lauda katta, nõusid pesta ja kuivatada, põrandat ja tolmu pühkida);
- oskab ise riietuda, väiksemaid nõupe ning haake avada ja kinni panna ning kingapaelu siduda;
- on eakohastes tegevustes algatusvõimeline ja iseseisev.

Hinnangu lapse kooliküpsusele annavad koolimineku eelneval kevadel lapse rühma õpetajad koostöös lapse vanematega. Samuti väljastatakse kooliminevale lapsele koolivalmiduskaart (lisa 4), milles on kirjeldatud tema arengu tulemusi.

7. ERIVAJADUSTEGA LAPSE ARENGU TOETAMISE PÕHIMÕTTED NING KORRALDUS

Meie lasteaias võib olla teiste seas ka mõni erivajadustega laps, kelle võimetest, tervises seisundist, keelelisest ja kultuurilisest taustast ning isiksuseomadustest tingitud arenguvajaduste toetamiseks on vaja teha muudatusi või kohandusi lapse kasvukeskkonnas või rühma tegevuskavas.

Erivajadustega lapse saame lasteaeda võtta, kui lasteaias on võimalik tema vajadusi rahuldada nii, et see toetab tema arengut ega häiri ka teiste laste arengut. Erivajadustega lapsega koos tegutsemine annab teistele lastele edaspidiseks eluks väärtusliku sotsiaalse kogemuse.

Erivajadustega lapse vastuvõtu- ehk tutvumisvestlusel selgitame välja, millise erivajadusega on konkreetse lapse puhul tegemist. Vajadusel peame vastuvõtuotsuse tegemisel nõu ka eripedagoogiga ja arvestame tema soovitud tegevustega.

Juhul, kui mõne lapse erivajadus selgub alles töö käigus, vestleme probleemist kohe lapsevanemate ning vajadusel ka rühma teiste laste vanematega. Otsustame ühiselt, milline tegevuskava oleks lapsele parim, anname soovitusi vanematele ja püüame leida võimalusi lapse erivajaduste rahuldamiseks.

Meie lasteaias ei tööta eripedagoogi, logopeedi ega terapeute, kuid vajadusel soovime lapsevanematel pöörduda vastavate spetsialistide poole või kaasame nimetatud spetsialistide koostöösse meie lasteaiaga.

Rühma õpetajate ülesanne on tutvuda põhjalikult erivajadustega lapsega, tema konkreetsete erivajadustega ning täiendada selles valdkonnas oma teadmisi. Vajadusel tutvustavad õpetajad lastevanemate koosolekul rühma lapsevanematele, millised on konkreetse lapse erivajadused ja kuidas neid lasteaias rahuldada. Rühma lapsevanematel on võimalus sel teemal oma arvamust avaldada ja õpetajad arvestavad sellega.

Erineva keelelise ja kultuurilise taustaga peret toetab lasteaed eesti keele ja kultuuri tutvustamisel ning eesti keele ja kultuuri väärtustamisel.

Lapse eriandekuse ja mitmekülgse andekuse avaldumisel võimaldame nende andekust lasteaias vabalt rakendada ja edasi arendada.

Mistahes erivajadustega lapse toetamine lasteaias on lasteaiatöötajate ühine töö. Vähemalt üks kord õppeaastas teevad lasteaiatöötajad kokkuvõtte erivajadustega lapse arengust, lasteaiatöötajate arengukeskkonna sobilikkusest ning lapse edasistest vajadustest tema arengu toetamisel.

8. KOOSTÖÖ

8.1. KOOSTÖÖ LAPSEVANEMATEGA

Lasteaiatöös peame väga oluliseks koostööd lapsevanematega. Meie taotluseks on saavutada usalduslik suhe lapse perega, et laps ja tema vanemad tunneksid end lasteaias samavõrd mõistetuna kui oma kodus. Õpetajate ülesandeks on jälgida, et oleks tagatud kõigi osapoolte konfidentsiaalsus.

Lasteaiaõpetajate ja lapsevanemate koostöö lapse arengu toetamiseks põhineb dialoogil, vastastikusel usaldusel ja lugupidamisel. Kodu ja lasteaia koostöövormideks on vastuvõtu- ehk tutvumisvestlus, igapäevane infovahetus, laste individuaalsed arenguveestlused, lastevanemate õhtud ja koosolekud ning ühised peod ja talgud.

Tutvumisvestlus toimub lapse lasteaeda vastuvõtmisel küsitluslehe alusel ja selle eesmärgiks on tutvuda lapse elukäiguga sünnist alates, tema vanematega ja nende ootustega lasteaia suhtes. Õpetajad tutvustavad lapsevanematele lasteaia õppekava ning õppe- ja kasvatustegevuse põhimõtteid ja korraldust.

Õpetajate ülesandeks on aktiivselt suhelda ja püüda luua soe suhe iga lapse vanematega. Sellisel viisil töötades saavad õpetajad teada, millises olukorras laps hommikul lasteaeda saabub, ja õhtul saavad vanemad teada, kuidas lapse päev lasteaias möödus. Nii jõuavad kõik päeval tekkinud probleemid ja positiivsed saavutused vahetult vanemateni.

Lisaks igapäevasele vestlusele lasteaiaõpetajatega on lapsevanematel võimalus oma lapse käekäigu kohta lasteaias teavet saada ka lapse individuaalsel **arenguveestlusel**. Arenguveestlus toimub üks kord aastas, eelnevalt kokkulepitud ajal, ja sellel osalevad võimaluse korral lapse mõlemad vanemad ja kõik rühma õpetajad. Vestluse käigus teeme kokkuvõtte lapse arengust ning lapsega seotud probleemide korral püüame ühiselt leida lahendusi.

Lastevanemate koosolekutel ja õhtutel arutleme üldiste teemadena lapse vaimse, hingelise ja kehalise arengu küsimuste üle, anname ülevaate lasteaia igapäevatööst ja teeme tulevikuplaane.

Koos lapsevanematega tähistame ühiselt **aasta suuremaid pühasid**. Meie lasteaias on nendeks laternapidu sügisel, adventispiraal ja jõulupidu talvel, emadepäev kevadel ja lasteaia lõpupiknik väljasõiduna suvel.

Samuti võtame koos vanematega lasteaia heaks ette **ühiseid tööpäevi**. Koos töötades tunnevad lapsevanemad, lapsed ja õpetajad end suure ühtse perena. Vastavalt vajadusele püüame leida igal aastal midagi, mida saame üheskoos ära teha. Näiteks mänguväljaku korrastamine üheskoos, ehitamine koos isadega, nukkude õmblemine emadega, ühine suurpuhastus, õunakorjamine, mahlategu jne.

Meie lasteaia tegevus on **lapsevanematele avatud**, nii et lapsevanematel on soovi korral võimalus osa võtta lasteaia päevastest tegevustest neile sobival ajal, leppides selles eelnevalt õpetajatega kokku.

Oluliseks peame **lapsevanemate koolitamist**, milleks kutsume lastevanemate õhtutele esinema erinevaid lektoreid, kes aitavad laiendada lapsevanemate silmaringi laste kasvatamisel waldorfpedagoogika põhimõtetest lähtuvalt.

Tagasisidet koostöö sujumisest lapsevanematega saame nii ühistes vestlustes kui ka kirjalike **anonüümsete küsitluste** vahendusel, millised viime läbi igal kevadel.

KOOSTÖÖ LAPSEVANEMATEGA	TOIMUMISE SAGEDUS
TUTVUMISVESTLUS	Lapse lasteaeda vastuvõtmisel
LASTEVANEMATE ÕHTUD	Üks kord kvartalis
LAPSE INDIVIDUAALNE ARENGUVESTLUS	Üks kord õppeaastas
PEOD KOOS LAPSEVANEMATEGA	Laternapidu novembris Advendiring Jõulupidu detsembris Suvepiknik juunis
TALGUD, sh MÄNGUVÄLJAKU EHTAMINE JA KORRASTAMINE	Sügisel ja kevadel
ÜLDKOOSOLEK	Üks kord õppeaastas

8.2. ÕPETAJATEVAHELINE KOOSTÖÖ

Õppe- ja kasvatustööd kavandame ja korraldame meeskonnatööna, mille eesmärgiks on saavutada hea koostöö, töökvaliteedi hoidmine ja tõstmine.

Koostöö õnnestumise eelduseks on lasteaiaõpetajate loominguiline, arukas, läbimõeldud, sõbralik ja vastastikku austav suhtumine oma töösse ja kolleegidesse.

Koostöös peame oluliseks:

- lapsele kodusarnase keskkonna loomist lasteaias;
- võimaluste pakkumist erivanuseliste laste omavaheliseks sotsiaalseks suhtlemiseks lasteaias nii mängus kui ka töötegevustes;
- lapsevanemate teadlikkuse tõstmist lapse kasvatamisel waldorfpedagoogilistest vaadetest lähtuvalt.

Töökvaliteedi hoidmisel ja tõstmisel on oluline õpetajate koolitus ja omavaheline infovahetus.

TÖÖTAJATE KOOSTÖÖ	TOIMUMISE SAGEDUS
ÕPETAJATE KOLLEGIUMI KOOSOLEK	Kaks korda kalendrikuus
RÜHMA ÕPETAJATE KOOSOLEK	Üks kord nädalas

Õpetajate kolleegiumi koosolekul osalevad kõik lasteaias töötavad õpetajad ja abiõpetajad, kes üheskoos kannavad hoolt meie lasteaia pedagoogilise töö korraldamise eest.

Rühma õpetajate iganädalastel koosolekutel kavandavad õpetajad eelseisva kalendrikuu ja nädala tegevuskavade teemad ja eesmärgid, samuti hommikuringide teemad ja tegevused.

9. ÕPETAJATE KOOLITUS

Õpetajate pedagoogilise pädevuse tagamisel peame väga oluliseks õpetajate pidevat enesetäiendamist. Täiendõppevõimalustena kasutame nii kohalikke riiklikke ja Tartu Waldorfpedagoogilise Seminari poolt korraldatud seminare, õppepäevi, kursusi ja nõupidamisi kui ka koolitusi välisriikides. Lisaks kutsume oma lasteaeda esinema erinevaid tuntud ja tunnustatud waldorfpedagooge nii Eestist kui ka välisriikidest, võimaldades sel moel lisaks õpetajatele ka meie lapsevanematel oma waldorfpedagoogika-alaseid teadmisi laiendada.

10. ÕPPEKAVA UUENDAMISE JA TÄIENDAMISE KORD

Ilmapuu Waldorflasteaia õpetajate kolleegium annab iga õppeaasta lõpul käesolevale õppekavale hinnangu ning viib vajadusel sisse uuendused ja täiendused, mis tulenevad jõustunud uutest õigusaktidest või lasteaia enese töökorraldusest.

Lasteaia Nõukogu ja MTÜ Ilmapuu Waldorflastead Juhatus poolt heaks kiidetud õppekavamuudatused kinnitatakse MTÜ Ilmapuu Waldorflasteaia üldkoosoleku poolt vastavalt lasteaia põhikirjas sätestatule.

KINNITATUD: Ilmapuu Waldorflasteaia Üldkogul Tallinnas 02.04.2012.

Kristina Rosin
Ilmapuu Waldorflasteaia
õpetajate kolleegiumi juhataja,
MTÜ Ilmapuu Waldorflasteaed
Juhatus liige

Janika Ebrus
Ilmapuu Waldorflasteaia
õpetajate kolleegiumi liige,
MTÜ Ilmapuu Waldorflasteaed
Juhatus liige

LISA 1. LASTE ELUTINGIMUSED TÄNAPÄEVAL JA KUIDAS NENDEGA LASTEAIAS ARVESTATAKSE

Ühiskond on muutunud avatumaks ja arenenud mitmeski suhtes positiivses suunas. Lapsevanemad suhtuvad teadlikumalt lapse kasvatamisse, isad osalevad järjest enam laste kasvatamises ja lapse arendamiseks on palju võimalusi. Kuid tähtis on märgata ka arenguga kaasas käivaid negatiivseid jooni ja neile pedagoogikas tähelepanu pöörata. Täiskasvanute maailm mõjutab ja muudab lapsepõlvemaailma, selle igapäevast sisu ja atmosfääri. Paljud varasematele põlvkondadele iseenesest mõistetavad kogemused on kadumas. Mõnedki tahud lapse arengus, millele varem mõtlemagi ei pidanud, nõuavad nüüd teadlikku tähelepanu, eriti lasteaias. Neist kerkivad esile uued pedagoogilised ülesanded, mida järgnevalt kirjeldame.

Tänapäeval kogevad paljud lapsed igapäevaelu ebastabiilsust ja korrapäratust. Lapsi koormavad paljud vanematega seotud probleemid: lahutused, vanemate tööasjad ja majanduslikud mured, mis põhjustab pessimisimi tuleviku suhtes. Seega on paljude laste jaoks **ülitähtis luua korra ja stabiilsuse atmosfäär, kus valitsevad rõõm, rahu ja kindlus.**

Sageli pole lastel võimalusi vabaks mänguks. Järjest rohkem on laste aeg ja energia organiseeritud täiskasvanute poolt. Loomulikult tehakse seda parimate kavatsustega, kuid sageli on tulemuseks asjaolu, et lapsed ei harju kasutama omaenese initsiatiivi. Nad on harjunud tegema asju korralduste järgi. Mitmeski suhtes on lapsed ülestimuliseeritud ja üle aktiveeritud. Pidev uute muljete ja elamuste rohkus tingib, et aega ja võimalusi selle kõige läbitöötamiseks, mängus kasutamiseks ja seega selle "omastamiseks" jääb väheseks või halvemal juhul ei jää üldse. Seetõttu on lasteaias tähtis **anda palju aega ja ruumi laste eneste vabale mängule, eneseleidlikkusele ja eneseinitsiatiivile.**

Tublisti on vähenenud laste vaba ja spontaanne liikumine. Paljud pered elavad väikestes korterites, mänguruumi ahitsab liiklus, vahemaad lasteaeda ja sõprade juurde on nii suured, et nõuavad autosõitu või muu transpordivahendi kaasutamist. Elu näitab, et paljud lapsed ei saa välja arendada elementaarseid liikumisviise, nagu roomamine, ronimine jne, kuna neil on lihtsalt liiga vähe võimalusi liikumiseks. Tänapäeva uuringud näitavad, et motoorne valmisolek omab suurt tähtsust lapse eneseusaldusele, sotsiaalsetele võimetele ja meelte-teravusele. Seetõttu on pedagoogika ülesanne lasteaias **võimaldada lastele igakülgsel liikumist**, kujundada vastavalt rühmaruum ja õues mänguväljak.

Tänapäeval pannakse lapsed olukorda, mis väsitab nende füüsilisi meeleorganeid ja neil on vähe või üldse mitte võimalik end selle eest kaitsta. Televisioon ründab juba alates väikelapseeest tugevasti nägemismeelt. Teravad ja kiiresti vahelduvad värvid, kiired perspektiivimuutused, järsud üleminekud lähi- ja kaugpiltide vahel jne on efektid, mis filmikunstis loovad vaheldust, kuid uuringute andmetel tajuvad lapsed selliseid üllatavaid meeleerutusi kui reaalseid ohusignaale – aju signaliseerib kas võitlust või põgenemist. Meelteelamused mõjuvad seega otse lapse hingeelule. Aju ülestimuleerimine viib selleni, et see võib olla potentsiaalseks takistuseks lapse intellektuaalsele arengule, loomulikule huvile ja tungile õppida. Tugevad meeleerutused on eelsoodumuseks sama tugevatele või veel tugevamatele erutustele. Seega kahjustatakse võimet märgata peenemaid nüansse. Lasteaias on oluline **hoolitseda laste kvaliteetsete meelemuljete eest.** Lasteaias on vaja olla väga tähelepanelik muljete suhtes, mida me lastele pakume. Ühest küljest peame vältima tarbetult tugevaid ja küsitava väärtusega muljeid, teisalt aga andma kvaliteetseid meeleelamusi, mis harjutaksid last vastu võtma ka õrnumaid nüansse elus.

Elamus vaikusest on paljude laste jaoks defitsiit. Majapidamismasinad, muusikamasinad, televiisor jmt tekitavad kodudes sageli pideva müratausta. Linnades on liiklusmüra, poodides ja kohvikutes muusika jne. Helimaailm, mis meid ümbritseb, on tihti nii kirju, et me ei suuda helisid teineteisest eraldada. Oskus kuulata, kuulatavat eristada ning kuuldot mõista on eeldus õppimiseks koolieas. Nii täiskasvanute kui ka laste tolerantsus vaikuse suhtes on muutunud viimase aastakümne jooksul palju madalamaks. Samal ajal on vaikus üheks loovuse eelduseks, eelduseks võimele pidada sotsiaalset dialoogi, eelduseks sellistele tunnetele, nagu aukartus, hardus ja pidulikkus. Me vajame vaikust, kui tahame kohtuda iseendaga. Seetõttu on lasteaias ülesanne anda lastele häid vaikuseelamusi ja harjutada võimet olla tasa hetkedel, kui süüdatakse küünel, jutustatakse muinasjuttu jne.

Laste võimalused **näha ja kogeda praktilisi tööprotsesse** on väikesed või kadunud. See on juhtunud elektroonika ja tehnoloogia arengu tõttu. Isegi köök on täis nuppudega masinaid. Laste võimalus näha täiskasvanuid töötamas ja neid matkida on minimaalne. Laps saab aga ainult läbi tegevuse mõista, kuidas valmib söök, pestakse pesu, õmmeldakse riideid, kasvatatakse aedvilja jne. Selle läbi tekib tal seos põhjuse ja tagajärje vahel ning arusaam maailmakorraldusest. Tänapäeval on lapsed kaotanud ka võimaluse mõtestatud koosolemiseks täiskasvanutega. Seetõttu on lasteaias oluline, et täiskasvanud teeksid võimalikult palju igapäevaelus vajalikke töid koos lastega. Eriti olulised on söögitegemine, koristamine, mänguasjade valmistamine ja aiatöö.

LISA 2. LAPS KUI MEELELINE, RÜTMILINE JA MATKIV OLEND

Neid eelkooliealisele lapsele iseloomulikke jooni käsitletakse waldorflasteaias kui alust õppimisele ja arengule. Just meelte arendamisest, päeva-, nädala-, kuu- ja aastarütmides elamisest ja täiskasvanute jälgendamisoskuse aktiviseerimisest johtuvadki waldorflasteaia praktilis-pedagoogilised kontseptsioonid.

1. Aisting kui meelekogemus

Eelkooliealine laps võtab ümbritsevat vastu aktiivselt ja usaldavalt. Meelteärritused kanduvad lapse organismi nagu ringid vees, kui kivi vette kukub. Meelteelamused mõjutavad last mitte ainult puudutuste, sooja ja külma tajumisega, vaid ka liikumise, valguse ja heli puhul. Mida noorem on laps, seda tugevamalt need ärritajad temani jõuavad. **Väikesel lapsel puudub igasugune võimalus end keskkonna eest kaitsta.** Seda suurem on täiskasvanu vastustus lapsele sobiliku ümbruse loomisel.

Esimese seitsme eluaasta jooksul ehitab laps üles oma füüsilise keha, mis toimub tihedas koostoimes aistitava ümbruskonnaga. **Meelteelamused ja –kogemused mõjutavad lapse biokeemilist ja neuroloogilist tasakaalu kogu kehas, näärmete funktsioone, aju kasvu, siseelundite väljaarendamist jne.** Seega on iseenesestmõistetav, et muljete ja meeleärrituste liik ja hulk, mida väikelaps vastu võtab, on olulise tähtsusega tema edasise arengu jaoks, seda nii füüsiliselt, emotsionaalselt kui ka intellektuaalselt. See on ka põhjuseks, miks waldorflasteaias pannakse suurt rõhku lastele kõrgekvaliteediliste meelteelamuste andmisel vastavuses lapse veel avatud ja tundlike meeleelunditega.

Rudolf Steiner pani aluse õpetusele inimese 12-st meelest, kus iga meel vastab lapse tahte, tunde ja mõtte arengule erinevas vanuses. Nimelt: igale meeletajumisele on iseloomulik, et nende kaudu ärkavad aistingud, millele lisandub sümpaatia- ja antipaatiatunne. Seega pannakse just meelekogemuste abil alus instinktiivsetele hingelistele põhihoiakutele ja meeleoludele enese ja maailma kogemisel, samuti enesetundele ja kaastundele. Suurima meelteavatusel ajaks on lapse esimesed eluaastad, enne kui ärkab mõttetegevus. See tähendab, et kui esimestel eluaastatel kulgeb lapse mõttetegevus ebateadlikult, siis seda enam on ta vastuvõtlik mitte ainult välistele meelemuljetele meeleorganite kaudu, vaid ta toetub ka ebateadlikult, intuiitselt teda ümbritsevate inimeste hingelis-moraalsetele seisunditele. Sellega seoses viitab R. Steiner tõsiasjale, et 3 tunnetuseluga seotud meelt – **minameel, mõttemeel ja sõnameel** – on esimesel kolmel eluaastal tugevasti seotud kolme kehale suunatud meelega: kompimismeel, elumeel ja liikumismeel. Eelkoolieas elab minameel veel varjatuna kompimismeeles, mõttemeel elumeeles ja sõnameel liikumismeeles.

Kompimismeel vahendab lapses enesekogemist keha piiril puudutuse kaudu, kindlustunnet kehalise kontakti kaudu ja eksistentsiusaldust.

Elumeel vahendab mõnu, heaoluelamust, tunnet, et eluprotsessid on omavahel kooskõlas. Seda arengut toetab rütmiline päevaplaan, lootusrikas elumeeleolu jmt.

Liikumismeel vahendab omaenda liigutuste tajumist, vabaduseelamust, enesevalitsemis-tunnet liigutuste valitsemise tulemusena. Seda toetab võimalus ise tegutseda, mõttekas liikumine ja lapsesõbralik keskkond, kus on võimalik vabalt mängida.

Eelkoolieas on tähtis arendada ka tasakaalu-, haistmis- ja maitsmismeelet.

Tasakaalumeel vahendab tasakaaluelamust, rahuhetki ja eneseusaldust. Seda arendavad liikumismängud jmt, aga ka täiskasvanute püüdlemine seesmise tasakaalu poole.

Haistmismeel vahendab seotust lõhnaainetega, millega kaasneb tugev sümpaatia või antipaatia.

Maitsemismeel vahendab magedat, magusat, haput, soolast ja kibedat ning koos haistmismeelega diferentseeritud maitsekompositsioone, millega kaasneb tugev sümpaatia- ja antipaatiatunne.

On tähtis võimaldada lapsel rahus anduda teatud elamusele kogu südamest, nii nagu see on iseloomulik väikelapsele. Vajalikud ei ole täiskasvanute poolsed vaimustuspuhangud, mõistlikud põhjendused ega ka faktiline informatsioon. Taoliselt käitudes võime blokeerida lapse enese elamuse tunnetamist.

Waldorflasteaias saavad lapse meeled toidetud ja stimuleeritud miljöo kujundamisega: igapäevase praktilise ja kunstilise tegevuse, loovate mänguvõimaluste ning pühade ettevalmistamise, pühitsemise ning nende järelkaja kaudu.

2. Meelte eest hoolitsemine

Tänapäeval on vaja meelte eest hoolitseda, pidades silmas, et **nägemis- ja kuulmismeel ei oleks ülestimuleeritud**. Kuulmise eest hoolitsemisse kuulub laulmine, millel on lasteaiapäevas tähtis osa. Kasutame elavat muusikat ja mängime lihtsaid pentatoonilisi instrumente, nagu flööti, ksilofoni, trummi, erinevad kõlapillid jmt. Kuulmise eest hoolitsemisse kuulub ka see, kui anda lapsele võimalus olla vaikuses. Kassetid, raadiod ja teised tehnilised heliallikad on teadlikult kõrvale jäetud.

Laste nägemismeel on meie ajal tihti koormatud meedia ja reklaami sageli vahelduvate vormide ja värvidega. Seetõttu kasutatakse lasteaias pehmetes heledates soojades värvitoonides tekstiile ja interjööri. Joonisfilmi kangelatse asemel on valitud maalid või reproduktsioonid. Ka iganädalane maalimistund vesivärvidega ärgitab nägemismeelt märkama õrnemaid nüansse värvides ja vormis.

Samas on teisi meeli, mida ei stimuleerita piisavalt. Nende hulka kuuluvad *liikumis-, kompimis- ja tasakaalumeel*. Seetõttu on oluline anda lastele palju aega vabaks mänguks, ronimiseks, jooksmiseks jne, et ka need meeled saaksid areneda. Samuti toidavad neid meeli igapäevased laulud, ringmängud ja matkad parki või metsa.

Paljud lapsed vajavad hoolitsust kompimismeele eest ning vajavad seetõttu palju aega, et süles istuda. Lasteaia mänguasjad ja vormimismaterjalid on valmistatud looduslikust materjalist- kivi, kädid, merekarbid, puu, vill, savi, vaha jne. Oma erinevate omaduste ja kvaliteediga annavad nad impulsse laste paljudele meelele.

Toiduvalmistamise erinevad protsessid ja lõpuks ka toit ise stimuleerivad nii maitse- kui ka lõhnameelt. Waldorf-lasteaegades püütakse kasutada nii puhtaid toiduaineid kui vähegi võimalik, eelistatult ökoloogiliselt või biodünaamiliselt kasvatatud saadusi. Võetakse aega, et katta laud esteetiline ja mõnus laud. Toidukord olgu rõõmuks nii silmale, ninale kui ka maitsele, samuti olgu rõõmu üksteisega koosolemisest.

3. Rütm

Rütm lasteaias (päeva-, nädala-, kuu-, aastarütm) loob rahu, korda ja puhkust, ajal mõjub ka laste elujõude tugevdades. Lastel tuleb ju selgeks õppida need reeglid, rütmid ja kord, mille järgi maailm toimib, et end siin turvaliselt tunda. Seaduspärasus ja kord elab rütmides. Mida kindlam on rütm, seda kindlamalt laps end tunneb. Nii on tal juba imikust peale kergem oma keha tundma õppida ja keha õpib amal ajal tugev ja terve olema. Rütm on elu selgroog. Asjade kindel järgnevus...vt. Täheke

Näiteks: Kindel nädalarütm on tugevasti seotud lapse emotsionaalse arenguga, kui 1) igal kindlal päeval on kindel töö või tegevus, mida tehakse; 2) igal kindlal päeval on hommikueineks kindel toit – laps õpib lausa kõhuga tundma, mis päev parajasti on. Rütm on kandev printsiip kõigis eluavaldustes. Rütm sisaldab kahte vastandlikku tasakaalustatud kvaliteedi vaheldumist kindlas mustris, mis kordab end teatud aja tagant. Laps on suurel määral rütmiline olend. Puhkus vaheldub aktiivsusega, uni ärkvelolekuga. Hingamisel vahelduvad sisse- ja väljahigamine, söömine vaheldub seedimisega jne. Ka hingelis-psühholoogiliselt elab laps rütmiliselt: terve lapse puhul on see nii – maailma avastamine ja uurimine vahelduvad täiesti loomulikult enesesse tagasitõmbumise ja muljete seedimisega. Looduseski võime vaadelda rütmilist vaheldumist: tõus vaheldub mõõnaga, õitsemine vilja valmimisega, öö päevaga jne.

Rütmilise elemendi eest lasteaias hoolitsetakse kõige enam hommikuringis. Üks teema aktuaalsest aastaajast võib moodustada raami kasutatavate luuletuste ja värsside ümber erinevates rütmides nagu näiteks jamb, anapest, trohheus jne. Laulud ja luuletused, mis on seotud ringmängude ja eurütmiaga, kuuluvad samuti siia. Kogu päev on planeeritud väljapoole suunatud tegevuste (vaba mäng, jalutuskäigud, käsitöö) vaheldumisega vaiksamate sissepoole suunatud tegevustega (muinasjuttu kuulamine, maalimine, söögiaeg). Sellises päevarütmis tunnevad lapsed ennast kindlalt. See mõjub rahustavalt – samad tegevused korduvad päevast päeva samal ajal.

Vaikus kuulub teadvustatud pedagoogilise elemendina päeva rütmi seeläbi, et luuakse hetki, kus see loomulikult tekkida saab. Näiteks küünla süütamisel, kui öeldakse laulusalmi või muinasjuttu alustades.

4. Jäljendamine ja eeskuju

Esimesel seitsmel eluaastal seostab laps end maailmaga jäljendamise kaudu. Kogu varane õppimine oleneb sellest, mida laps kohtab oma ümbruses. Ta võtab endasse keele, mida kuuleb, õpib kõndima, kuna näeb teisi seda tegemas. Teadmiste ja oskuste ülekandumine eeskujudelt lapsele on sõltuv tunnete tugevusest: mida tugevamad on tunded, seda kindlamalt ja kauemaks õpitud teadmised ja oskused kinnistuvad. Kogemus on näidanud, et jäljendav õppimine toimub ka siis, kui laps sellest kohe märku ei anna.

Laste jäljendamisvajadus esitab kõrgemaid nõudmisi pedagoogidele. Õpetajad peavad tegema seda, mis on jäljendamist väärt ning mis annab lastele nii rikkalikult materjali õppimiseks, kui vähegi võimalik. Sel põhjusel tegelevadki täiskasvanud lasteaias igasuguste erinevate praktiliste tegevustega: küpsetatakse leiba või saiakesi, tehakse süüa, pestakse, triigitakse, kootakse, õmmeldakse, tehakse aiatööd, kaevatakse, rohitakse jne. See annab lastele võimaluse kogeda igapäevaseid elulisi toiminguid mitmes plaanis, tekivad loogilised seosed tegevuste ja asjade vahel. Sellisel kombel saavad lapsed kasvada maailmaga kokku ilma seletusteta, läbi enese tegevuse ja kogemuste.

Täiskasvanute jäljendamine on laste tegevusele tõukejõuks. Neis tekib tung, harjumus ja ka võime teha eluks vajalikke tegevusi. Seda, mida teevad täiskasvanud, tahavad ka lapsed teha, seda, mida täiskasvanud oskavad, tahavad ka lapsed osata. Pikapeale tahavad lapsed saada selleks ja sellisteks nagu täiskasvanud nende ümber on. Alateadlikult võtavad lapsed endasse inimeste kvaliteeti ja seda meeleolu, mida lasteaednikud enda ümber levitavad.

Eelkoolieas on kõige tähtsam ümbritseda lapsi järgmiste hingeliste omadustega:

- 1) aupaklikkus
- 2) imestus
- 3) tänulikkus

Neid kvaliteete vahendatakse pedagoogide poolt lapse eest hoolitsemise kaudu, looduses töötamise ja selle hoiu läbi, vanemate ja külaliste respektierimise kaudu, Samuti selle kaudu, et õpetatakse lapsi mänguasjade ja ümbritsevate esemete eest hoolt kandma jne.

Ei ole piisav, kui pedagoogidel on vaid väliselt eeskuju vääriv käitumine. Kui soovitakse kasvatada lapses tänulikkust, ei piisa üksnes sellest, kui õpetada talle pärast sööki "aitäh toidu eest" ütleva. Täiskasvanu peab iseendas esile kutsuma tunde tänulikkusest. Seda laps tunnetab, seda saab ta enesesse võtta. Muidu on "aitäh toidu eest" vaid väline vorm ja mõttetud.

Niisiis nõuab lapse jäljendamistung seda, et täiskasvanu võtab endale vastutuse hoolitseda iseenda hoiakute kvaliteedi eest. Just see töö mõjubki lastele otseselt ja neid kosutavalt, sest nad mõistavad täiskasvanu püüdlusi alateadlikult. Sellisel juhul ei ole ka raske laste tegevusele õigeid piire seada. Piirid laste tegevusele on selged ja neid kehtestatakse keelamiste ja väliste reeglite kaudu võimalikult vähe. Selle asemel püütakse piire markeerida selle eeskuju kaudu, mida lapsed näevad täiskasvanute käitumises.

Neil juhtudel kui olukorrad lausa nõuavad piiride kehtestamist, sobitatakse need individuaalselt, vastavalt lapse teadvusele. (Näide: kui laps on joonistanud seinale, saab ta abi jooniste ära pesemiseks.) Reaktsioon tekib vahetult, lähtudes konkreetsest juhtumist ning sellel moel saab ka lapsele selgeks, et laidetakse konkreetset tegu, mitte last ennast. Põhimõtteliselt tähendab see hoida maailma korras.

LISA 3. KUUEAASTASED LAPSED LASTEAIAS

Kuueaastastel on lasteaias igav. Seda väidet mõistetakse sageli nõnda, et kuueaastased vajavad lasteaiast lahkumist ja kooliminemist, kuid see on kiirustades tehtud järeldus. Kuueaastaste laste emotsionaalsed, intellektuaalsed ja sotsiaalsed vajadused rahuldatakse kõige paremini just lasteaias, kuna seal on neil tuttav kodune ümbrus koos tuttavate täiskasvanutega ning neil on rohkesti ruumi füüsiliseks tegevuseks mängides ja töötades koos eakaaslaste ja nooremate lastega. Seda seisukohta jagavad paljud lapsevanemad, õpetajad ja uurijad mitmel pool maailmas. Järgnevalt püüame põhjendada ning kirjeldada tegevusi, mida waldorflasteaedades kasutatakse kuueaastaste vajaduste rahuldamiseks.

1. Mis on kuueaastaste omapära?

Kuueaastased on kasvuperioodis. Kehaproportsioonid muutuvad, käed ja jalad muutuvad pikemaks ja rindkere saledamaks. Nende käitumist iseloomustab motoorne rahutus – jalgadega põtkimine, tooliga kiikumine ja hüplemine. Kehalised muutused otsivad väljendust ka tegutsedatahtmises. Kuueaastased paigutavad ümber toole, kannavad, tõstavad, tõukavad, tõmbavad esemeid jne. Nad on oma kehas justkui võõrad ja muutuvad kohmakaks: ajavad tasse ümber, komistavad oma ja teiste jalgadele jne. Samal ajal saavad nad hakkama järjest uute väljakutsetega – ronivad kõrgele puude otsa, hoiavad aial turnides tasakaalu jne.

Ümarad lapsekäed muutuvad lamedamaks ja saavad paremini hakkama ülesannetega, mis nõuavad teatud täpsust ja koordineerimist. Emotsionaalselt elavad kuueaastased vastuseisus viha ja rõõmu, lootusetuse ja optimismi vahel. Nad võtavad tihti ebareaalsete eesmärki. Ühel hetkel on nad maailmameistrid, kes suudavad ja oskavad kõike, järgmisel hetkel vajavad nad tröösti ja lohutamist sama palju kui väiksemad lapsed.

Tähtsaks on enesekriitika ning koos sellega abitus ja küündimatus tunne, mis tingib selle, et kuueaastane võib tihti olla mossis ning rahulolematu, langeda jonnihoogetesse, mida seostatakse tavaliselt kolmanda eluaastaga. Enesekriitikast tingituna pöördub kuueaastane täiskasvanu poole teisiti kui varem: nad paluvad abi, kui ei saa hakkama sellega, mida nad teha tahavad. Nad vajavad täiskasvanuid, keda imetleda, kellel on võimeid ja oskusi, millega lapsed veel hakkama ei saa.

Selles üleminekuperioodis hakkab laste spontaanne jäljendamisvõime tagasi tõmbuma. Pedagoogi ülesandeks on nüüd olla lapsele autoriteet selle sõna parimas tähenduses: see, kes teab ja oskab seda, mida laps ise veel ei tea ega oska.

Kuueaastane vaatab meid kui pedagooge alati uurivalt – kas me saame hakkama, kas haamer tabab naelapead või ainult sõrmi, kas me oskame käia karkudel, mis on kõrgemad kui need, millel ta ise suudab turnida, kuidas me oskame hüppata hüppenõoriga jne.

Sotsiaalses plaanis toimub kuueaastases suuri muutusi. Tähtsaks muutub konkurents: lapsed püüavad sageli jõudu katsuda. Seda nii füüsiliselt kui verbaalselt. Samal ajal suureneb võime koostööks. Uued sotsiaalsed võimed väljenduvad mängus: hakatakse rohkem mängima rolli- ja grupimänge. Kuueaastased jagavad omavahel ülesandeid, püüavad neid koos lahendada, koostavad mängude jaoks ühiseid reegleid ning võtavad meeleldi väiksemaid lapsi oma mängudesse. Nad teevad plaane, juhendavad teisi ning hoiavad tegevuse liine, samal ajal kui väiksemad täiendavad mängu oma ideede ja ettevõtmistega. Sellises koostöös saavad kuueaastased harjutada juhirolli, samal ajal kui väiksemad “neutraliseerivad” selle ebastabiilsuse, mis iseloomustab ainult kuueaastastest koosnevaid gruppe.

Erinevus on ka kuueaastaste mängu sisus. Kolme-, nelja- ja viieaastaste mängu iseloomustavad pidevad muutused ja metamorfoosid. Kuuenda eluaasta alguses see rikkalik fantaasia enam ei toimi, lapsed kõnnivad sageli ringi, teadmata õieti, mida teha. Vähehaaval elustuvad fantaasiajõud uuesti, aga nüüd juba teisel moel. Sageli on kuueaastasel kindel ettekujutus sellest, mida ta mängima hakkab, kuidas üks ehitus peab välja nägema, kui ta valmis on jne. Nad hakkavad vahet tegema mõistetel „just nagu“ ja „päriselt“ ning uut moodi sobitama oma kujutlusi ja oma tegusid. Samuti tunnevad kuueaastased oma mängus huvi tehniliste probleemide vastu ja proovivad järele füüsikaseadusi. Nad tahavad näha, kui kõrget torni saab ehitada, ilma, et see kokku kukuks, nad eksperimenteerivad tasakaalu ja gravitatsiooni, Archimedes'`e seadusega. Nad püüavad tabada ja kogeda tõelist maailma ning võrdlevad oma kogemusi nende kujutlustega, mis neil on.

Kognitiivsed muutused. Kuueaastased huvituvad üha rohkem vormidest, sümmeetriast ning muustritest, mis omakorda väljendub huvis numbrite ja tähtede vastu. Seda aga ei pea automaatselt tõlgendama kui lugemis- ja kirjutamishuvi. Nad kopeerivad meelsasti vorme ja kasutavad neid näiteks kaunistustena. Vormihuvi on aga ikka veel integreeritud osa mängust, seda ei pea tõstma teadvusesse.

Suuresti muutub ajadimensioon. Väikelaste „hetkes elamisest“ hakkab neid eristama võime meenutada olnut ja kujutleda tulevikku. Samal ajal tärkab võime luua pilte ja kujutlusi.

Pedagoogil, kes last varem tunneb, on lihtne näha lapses toimuvaid muutusi ning teada, millal on vaja alustada selliste tegevustega, mis lähtuvad kuueaastaste vajadustest.

2. Tegevused kuueaastastele

Kuueaastastega eraldi tegelemiseks kogutakse nad nädala jooksul eraldi gruppi. Kuueaastased tahavad teha midagi muud ja midagi rohkem kui teised lapsed lasteaias. Need tegevused toimuvad loomuliku igapäevase tegevuse käigus ning on võimalikult palju seostatud kuueaastaste enda mänguga.

Mõnedes lasteaedades on eraldi kuueaastaste rühmad, aga ka siis langeb nende päev põhilises kokku tavalise lasteaiapäeva rütmiga.

Järgnevalt kirjeldame mõningaid tavalisemaid tegevusi:

- Kuueaastastele püütakse anda võimalikult palju ruumi liikumiseks – ronimiseks, balansseerimiseks jne. Nende kasutada on ehitusmaterjalid, mis nõuavad füüsilist pingutust: kaikad, lauajupid, pakud, kivid, klotsid, kõik muidugi sobivas suuruses.
- Käsitöö – puusepatöö, lohe meisterdamine, küünalde valmistamine, villaga töö, punumine, heegeldamine, kudumine, õmblemine, tikkimine.
- Muusikaline tegevus laiendatakse laulmisest ka rütmiinstrumentide kasutamisele. Mõnes lasteaias kasutatakse pentatoonilist ühe auguga flööti nõnda, et koos saab mängida väikeseid meloodiaid erineva tooniga flöötidel.
- Keeleline tunnetus suureneb rollimängude kaudu. Kasutatakse ka võõrkeelseid värsse. Arusaamatud sõnad, mis riimuvad, haaravad kuueaastasi tugevasti. Lihtsad dramatiseeringud annavad võimaluse väljendada oma tundeid. Kujutlusmaailma laiendatakse sobivate muinasjuttude jutustamise ja lastekirjanduse ettelugemisega.
- Aiatöö läbi aasta oma erinevate töödega loob aluse looduse seaduspärasuste mõistmiseks (istutamine, rohimine, kastmine, lehtede riisumine ja kokku vedamine jne). Pikad jalutuskäigud, mis võivad kesta terve päeva, annavad võimaluse proovida vastupidavust ning annavad võimaluse kogeda loodust, ilmastikku ja oma kaaslast.
- Sotsiaalne töö. Laste küpsuse järgi võib neile usaldada väikeseid eriülesandeid: kasta lilli, katta lauda, mängida teistele lastele nukunäidendit, abistada väiksemaid. Kogu viimase aasta saavad kuueaastased kogeda, et nad on teistest suuremad.

LISA 4. KOOLIVALMIDUSKAART

Üldandmed lapse kohta

- Nimi
- Sünniaeg
- Koolieelne lasteasutus
- Rühma liik
- Kodune keel(ed)

Lapse arengutulemused üldoskustes (lapse arengu tugevad küljed, arendamist vajavad küljed)

- Enesekohased oskused
- Sotsiaalsed oskused
- Mänguoskused
- Tunnetus- ja õpioskused

Lapse arengutulemused õppe- ja kasvatustegevuse valdkondades (lapse arengu tugevad küljed, arendamist vajavad küljed)

- Mina ja keskkond
- Keel ja kõne
- Eesti keel kui teine keel (muu koduse keelega lapse puhul)
- Matemaatika
- Kunst
- Liikumine
- Muusika

Koolieelses lasteasutuses rakendatud tugiteenused

Kokkuvõtte lapse koolivalmidusest (lapse arengu tugevad küljed, arendamist vajavad küljed, soovitusel)

Kuupäev

Pedagoogid

Lapsevanem

Lasteasutuse direktor